

It is for the interests of the working class. Workers are entitled to all what they produce.

PROLETARIAT

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. St., Chicago, Ill.

Delavci vseh dežela, združite se!

PAZITE na številko v oklepaju, ki se nahaja poleg vsakega naslova, priljubljenega spodaj ali na ovitku. Ako je (556) številka ... tedaj vam s prihodnjimi številki našega lista poteče naročnina. Prosimo, ponovite jo takoj.

STEV. (NO.) 555.

SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE.

CHICAGO, ILL., DNE 30. APRILA (APRIL 30th) 1918.

LETO (VOL.) XIII.

Praznik delovstva

Četrto leto traje svetovna vojna in kraja ni videti. Narod stoji proti narodu, oborožen do zob, in kakor so se doslej izjalovile vse nade optimistov, ne bi bilo nobeno presenečenje več, ako bi se bojujočim silam pridružilo še nekoliko držav, preden doživi trpinčeno človeštvo mir.

Ni li vprično tega dejstva Internacionala razbita in njena ideja pokopana za vse čase? Ni li praznik prvga maja v takih razmerah krvava ironija? Solidarnost delavstva je postala prazna pena, tisti, ki so se nekdanje vzajemno imenovali sodruge, se vzajemno ubijajo na bojiščih in v rekah krvi je vtopljena mednarodnost!

Prvi majnik kot simbolni praznik Internacionala nima več zmisla. Kdor ga še praznuje, se roga sam sebi. Ni družega ne ostaja, kakor opusti znake, ko je mrtva stvar, ki jo pomenijo.

Tako se je v oblake segajoči optimizem na mnogih krajih nenadoma izpremenil v najtemnejši pesimizem. Tako je navadno z optimizmom, ki zamenjava svoje želje s trdimi dejstvi in gleda v rožnati luči prikazni svojih sanj. Če pride oblak in omrača slike, tedaj izgine up in vera.

Socializem ni stvar, na katero bi se smelo gledati tako nekritično in vedno je zlo, če sedaj navdušenju preveč vpliva, kjer je treba treznega spoznavanja in uvaževanja. Kdo je pojmoval socializem kot stvaren nauk in kot realno gibanje, ga tudi sedanja vojna ni mogla pahiniti v obup in napraviti črnoglednega pesimista iz njega.

Vojna ni vzela socializmu niti pičice njegove veljave. Teoretično je le še bolj dokazala opravičenost njegovih naukov, praktično ga je okrepčala in približala njegovim ciljem.

Vojna je strašna; ogromne žrtve zahteva. In tudi v mnogih glavah je povzročila žalostno reakcijo. Mnogo prej močnih duhov je opešalo v njej.

Socialistično gibanje samo je mnogo pretrpelo od nje. Ali socializem je ostal živ. Svetlejša je njegova luč, nego je bila kdaj in njegova končna zmaga nedvomljiva.

Vojna je prišla. Socializem je ni povzročil; socialisti je niso hoteli. Ali da je prišla, je potrdilo, da je bilo socialistično presojanje razmer pravilno.

V času, ko se je skoraj splošno širilo mnenje, da so v našem času vojne med civiliziranimi državami, vsaj vojne v velikem slogu izključene, češ da je naša kultura previsoka, da je vpliv človečnosti prevelik, da je čustveno odgovornost v dušah vladajočih premočno, da bi bila vsled izpolnitve tehnike generalna moritev pregrozna, da bi bila prehrana armad nemogoča, da bi gospodarske žrtve v kratkih mesecih pognale vse države v bankrot, v času, ko se je tako govorilo in pisalo, je socializem trdil, da so gospodarska nasprotja v kapitalističnem svetu tako velika in da se tako poostrujejo, da postajajo konflikti neizogibni in da je v teh sporih vojna skrajno sredstvo, ki postane neizogibno, kadar ne morejo nasprotniki več drugače rešavati svojih spornih vprašanj.

Zgodilo se je — ne kar je socializem hotel, ampak kar je socializem učil. Kdor razodeva, da mora iz višine izpuščen kamen pasti na zemljo, ni kriv, če zadene tak kamen nedolžnega človeka na glavo. Socializem ni odgovoren za vojno, ali socializem je izrekal, kar je kazal razvoj razmer.

Toda kaj je z Internacionalo?

Narod stoji proti narodu in socialisti sami stoje s puškami v rokah, v njihovih vrstah. Sodruga kroglja z ene strani ubija sodruga na drugi strani.

To je polom Internacionala in mednarodnosti! To je konec vseh upov.

To stokanje bi bilo nemogoče, ako bi se v pesimizistech spreobrnjeni optimisti spomnili, da ni socializem nikdar učil čudežev. Žalostno je, kar se godi. In vsa ta groza bi bila nemogoča, ako bi bil svet socialističen.

Toda ne pozabimo: Le če bi bil ves svet socialističen, bi smeli trdno pričakovati, da se preneha vojna sploh. Le tedaj bi izginila tista na-

sprotja, iz katerih se porajajo vojne. Zmaga socializma v kakšni posamezni deželi se ne pomeni miru; ne pomeni ga niti za dotično deželo, kajti obdana od kapitalističnih držav mora biti vedno pripravljena na napad in mora misliti, kako se bo branila.

Zmaga socializma v kaki posamezni deželi lahko pomeni še gotovejšo vojno. Kajti nasprotje med kapitalizmom in socializmom plane tedaj še ostreje na dan. Socializem se mu ne more izogniti. In če napada sovražnik z orožjem, se je le z orožjem mogoče braniti.

Ko je izbruhnila vojna, pa sploh še ni bilo socialističnih dežel. Bile so socialistične organizacije, politične, strokovne, gospodarske; bili so socialistični poslanci v parlamentih, bilo je celo nekoliko socialističnih ministrov. Ali socializem ni vladal nikjer; to se pravi, da ni imel še nikjer toliko moči, da bi mogel osvojiti politično moč.

Vsa eksekutivna moč je bila v rokah nasprotnikov. Vojna napoved ni izpremenila tega. Vojna napoved ni izposlušnih hlapcev naredila socialistov. Ko je kajzer poklical, se je njegova vojna mašinerija postavila na njegov ukaz in on je bil tisti trenutek gospodar.

Socializem ni odgovoren za to. On jemlje svoje pristaše iz vrst zavednega, svoje smotre poznavajočega delavstva. Masa sama po sebi ni socialistična; le z razredno vzgojo, to je z vztrajnim in navadno dolгим delom lahko postane taka. Krivda za to, kar počenja nezavedna masa, ne pada na socializem.

Ali česar ni storil začetek vojne, to se vrši tekom vojne. Vse, kar se more reči groznega o njej, vendar ne izbršje dejstva, da je vojna velika vzgojiteljica. Iz zakopov prihaja mnogo več socialistov, nego jih gre vanje.

Oubenem pa vpliva socializem s svojo resničnostjo na kroge, katerim je bil sicer tuj, tako da izpolnjujejo njegove zahteve, tudi če se jih ne za-

vedajo. Tudi praktičnega socializma, dasi le v odlomkih, je danes več na svetu, nego ga je bilo pred vojno.

Svet ne more izhajati brez njega — v tem je moč socializma. Kapitalistična družba prihaja do meja, kjer ji njena lastna sredstva ne pomagajo več, in zatekati se mora k socialističnim instrumentom. Zatajevati mora svetost privatne lastnine, priznavati socialno pravico nad individualno.

A Internacionala? — Kot organizacija proletariata ne more umreti. Le igra besed je, če se pravi, da je druga Internacionala mrtva in da se mora ustanoviti tretja. Kaj pomeonijo tukaj številke? Druga ali deseta — Internacionala je Internacionala. Če je Scheidemann njen član ali ne, ni važno; pač pa je važno, da mora po zakonu nujnosti Internacionala vstati iz groba tisti čas, ko pravijo, da so jo položili vanj.

Napredovanje internacionalne ideje pa vidimo še drugod. Med mirovnimi pogoji, ki jih zastopa predsednik Wilson, je zveza narodov. To predpostavljajo organizacije vsega kulturnega sveta, demokratične organizacije, po kateri stremi, četudi v popolnejši in natančneje določeni obliki socializem sam. In ustanovitev take zveze pravilja tla, na katerih se mora neizogibno razviti socializem v vsej popolnosti.

Prelivati solze na grobu Internacionala ali pa rogati se njenemu poginu je enako malenkostno kakor smešno. Še nikdar ni korakala Internacionala s tako krepkimi koraki, kakor sedaj. Še so zapreke na njeni poti. Kronana avtokracija ni nič manjša ovira kakor človeško izkoriščanje. Ali troni se morejo in krone padajo; pravica narodov, da si sami uredijo življenje, se oživlja in svobodnim narodom bo lahko seči drug drugemu v roke in se pobratiti od pola do pola, od vzhoda do zapada.

Internationala se poraja: ob hudih bolečinah, v grozi in trepetu — ali poraja se. In sovražna sila pešajo. Mednarodni praznik je dan opravičenega velikega upanja.

Ustvarjajmo pogoje za socializem.

Med največje znanstvene pridobitve našega časa spadajo dokazi za zakon razvoja. Kar so veliki umovi preteklih časov le nejasno slutili, to je danes nepobitna znanstvena resnica: Vse se razvija. Nič ni naenkrat gotovo in dovršeno nastalo. Nikdar ni bilo tistih legendarnih šestih dni, v katerih je baje Jehove ustvaril vse svet iz "nič." To, kar navadno imenujemo "naš svet," našo zemljo ali pa naše sonce s svojimi planeti, planetoidi, kometi in trabantami, kar je v resnici le majhen, zelo majhen del vsega sveta, se je v dolgih milijonih let razvil iz pramegle. Naša zemlja se je sama v milijonih let razvila iz ognjene oble v bivališče organskega življenja. Vsa rast, vse živalstvo s človekom kot "krono stvarstva" se je razvil iz nezmatnih začetkov. Vsaka nova stopnja v razvoju pa je bila odvisna od pogojev, ki so povzročili napredek.

Zakon razvoja, ki vlada v vsem svetu, v celoti vsemirja, v velikem in v malem, zahteva, da se za vsak porod novega izpolnijo pogoji. Jabolko ne more dozoreti, preden je jablan cvetela, pšenično seme ne vzklji, če ga vržemo na skalo. Tu- di človeška družba je plod razvoja, dolgega, morda milijon let trajajočega razvoja, ki se ves ravna po pogojih; in postanek prve, najprimitivnejše človeške družbe, navadno tolpe, je bil posledica prejšnjega, še mnogo daljšega razvoja v živalstvu; a da je moglo živalstvo samo nastati, je bilo treba pogojev, ki so bili zopet plod milijone in milijone let trajajočega prejšnjega razvoja.

Kamor se ozremo, povsod opažamo razvoj. In povsod vidimo njegove pogoje. Le srboriti oboževalec nevednosti, le tisti, ki kljubujejo resnici, ker so jim stare pravljice ljubše od očitnih dokazov in ki delajo to pogostoma le iz osebnih interesov, morejo tajiti tako jasno spoznanje, utrjeno, utemeljeno in dokazano dejstvo kakor je razvoj.

Ta naravni in zato enostavni, a za naše pojme vendar čudežni zakon si moramo priključiti v spomin tudi tedaj, če premotrujemo socializem, njegove cilje in njegovo pot. Ker je naša goreča želja, da bi čim prej dosegli svoje najvišje cilje, se ni čuditi, da postajamo pogostoma nepotrpežljivi in se nam zdi ves napredek socialističnega dela in uredničevanja počesen in majhen. Ampak kadar merimo pota zgodovine, ne smemo jemati svoje nepotrpežljivosti za merilo. Tudi tukaj se moramo spomniti, da je vse odvisno od pogojev. Tudi socialistični cilj se ne more uresničiti, dokler niso izvršeni pogoji zanj.

Cilj zavednega proletarskega gibanja je socializem, nadomestitev kapitalistične družbe s socialistično. Vsa človeška družba je pri tem prizadeta, dosledno to torej ni in ne more biti vprašanje nobenega posameznika, nobene majhne skupine, temveč je zadeva vse človeške družbe.

Dva razreda stojita v tej družbi proti drugemu. Kapitalizem brani svoje mogočno utrjene po-

stojanke, socialistično delavstvo jih naskakuje. Ta boj se ne more odločiti drugače, kakor s popolno zmago epega ali drugega dela. Tu ne more biti kompromisov in sprave. Pol kapitalizma in pol socializma ne more biti.

Kdo bi zmagal, ni težko ugeniti. Proletariat lahko doživi še mnogo porazov, kakor jih je že; ali za končno zmago so vsi pogoji na njegovi strani. Po številu se mu ne more kapitalistični razred niti primerjati.

Vsa sredstva, s katerimi se vzdržuje kapitalizem, vso vojsko, vse orožje, s katerim brani svoje pozicije, pa dobiva od delavstva. Čim se proletariat tako organizira, da je odločna večina njegovih lastnih članov v njegovih vrstah, kamor resnično spadajo, je boj že takorekoč odločen.

Zato gre torej, da zbere proletariat tiste moči, ki jih ima. Doslej jih zbira, ni jih pa še zbral. Ogromne množice delavstva spe še v mraku nevednosti, brezbriznosti in duševne lenobe. V neštetihih starih in tisočletja vzgajana hlapčevska ponižnost in pohlevnost tako prepregla prirodni človeški pogum in stremljenje po svobodi, da smatrajo za čednost služiti despotičnemu gospodarju zoper svoje razredne tovariše in zoper same sebe.

Ne le to. Včasih pride zelo do reakcije v vrstah tistih, ki so bili že šteti za bojevnike socializma in v katere so morda drugi proletarci upirali svoje oči kakor v predno stražo, kakor v pionirje socializma in osvoboditve.

Tako tragično prikazen opazujemo prav sedaj v Nemčiji. Desetletja je ves zavedni proletariat smatral nemško socialno demokracijo za prvobornateljico delavskega razreda. Mogočna je bila njena strokovna organizacija; velikanski so bili njihovi volilni uspehi. Ali prišla je preizkušnja v ognju in nemška socialna demokracija jo ni prestala.

Ne spadamo med tiste modrijane, ki očitajo nemški socialni demokraciji, da ni preprečila svetovne vojne. Od nikogar se ne sme zahtevati, kar je samo ob sebi nemogoče. Toda kar kažejo jasna dejstva, se lahko izreče. Velik del nemške socialne demokracije je pozabil na svoje naloge, popolnoma obupal nad svojo močjo in se tako uklonil brezobzirnosti avtokracije, da je — vsaj pasivno — pomagal drobiti in uničevati revolucijo v Ukrajini, na Finskem in Ruskem.

Toda napake posameznih socialistov ali socialističnih skupin niso napake socializma. Dokazujejo nam le, da v gotovih časih in v gotovih krajih še niso izpolnjeni pogoji za tisti napredek, ki ga želimo. Kažejo nam ovire, ki so še socialističnemu razvoju na poti.

Vse te ovire je treba še odstraniti. Pregnati je treba nezanimanje množic, zdramiti njih zavednost in odstraniti vsa tisto umetno navlaklo, ki

je pokrila njih naravne zdrave nagone.

Kdor se spomni, da je po deželah naše zemlje na milijone in milijone delavcev, ki so vsi izkoriščani, a vendar žive v najraznovrstnejših razmerah in se v znanju in omiku razlikujejo, tako da je med enim in drugim še ogromna razdalja; kdor pogleda le v svoji deželi, v svojem kraju, kako velika je še razlika med delavcem in delavecem, pa vzame potem v poštev, da je treba te razlike tisoč in tisočkrat pomnožiti, če hočemo dobiti pravo sliko po vsem svetu; kdor nadalje opazuje, kako se kapitalisti doslej še vedno z uspehom trudijo, da bi ustvarili nasprotja med delavci; kdor vidi, kako postavljajo narodne, verske, spolne plotove med delavstvo, bo razumel, da je okroglih trideset let odkar se praznuje prvi majnik, le kratka doba, v kateri se ne morejo premagati vse te ovire.

Kar se je v tem kratkem času izvršilo, je pa vendar toliko, da mora pregnati iz duše razumnega delavca vsa! dvom o končni zmagi. Kaj je bil socializem v dobi pariškega kongresa? Le malo več kakor teoretičen nauk, ki ga je malo ljudi prav razumelo. V delavskih organizacijah, ki so se izza pariške komune in progono, kateri so ji sledili, izza izjemnega stanja v Nemčiji in Avstriji, izza persekucij na Ruskem in v drugih deželah, komaj zopet postavile na noge, je vladala nejasnost. Številno so bile organizacije slabe, delavsko časopisje je bilo komaj v povzpju, v široki javnosti ni imelo socialistično gibanje vpliva in je veljalo le za nekakšno pošastno kurioznost.

Takrat je bilo treba vere, skoraj religiozne vere v socializem, da je človek vztrajal na težki, s kamenjem in trnjejem posuti poti, s katere so rešete stezice držale k policijskim konfliktom, v zapore in ječe in v vsakovrstno trpljenje. Za aktivno delo v stranki je bilo večsi treba silnega samozatajevanja in požrtvovanja. In le malokdo je tedaj verjel, da se iz te šibke mladike kdaj razvije mogočno deblo.

Drugeče je danes. Četudi ne more biti socialist, človek napredka, nikdar zadovoljen z uspehom, ker drži pot vedno dalje in dalje, se mora vendar priznati, da se je zgodila v razmeroma kratkih desetletjih s proletariatom velikanska izprememba in da je velik njegov del dozorel, kakor je bilo v tem času komaj pričakovati.

Mogočne organizacije imo danes delavstvo, ki se spuščajo uspešno v boj z ne prepričanostjo in najsilnejšimi kapitalisti. Razvito časopisje ima, ki boljbolj tekmuje s korumpiranim kapitalističnim tiskom in mu polagoma, toda sigurno jemlje vpliv na proletarske množice, katerim prinaša samo luč boljše omike. V socialnem življenju in v politiki se vse bolj uveljavlja glas delavstva; socializem si krči pot na tribune zakonodajnih zbornic, odkoder se njegov nauk širi v si-

cer neodstopne kroge. Tuintam morajo pod pritiskom zavednega delavstva že nasprotniki izvrševati njegove zahteve in sprejemati reforme, ki same na sebi sicer niso socializem, ki pa krejijo socializmu pot in dajejo delavstvu potrebno orožje.

Zlasti tekom sedanje vojne smo to lahko opazili na vseh koncih in krajih. Kapitalistične vlade, postavljene v krizo, so nenadoma spoznale, da ne morejo s sredstvi iz kapitalističnega skladišča doseči svojih ciljev. Individualistično kapitalistična produkcija, distribucija in transportacija je doživela bankrot. Hoté ali nehoté so si vladne morale izposoditi sredstva iz socialističnega zaloga, zatajiti svetost individualističnega načela in z energično roko poseči v "nedotakljive pravice" privatnih gospodarjev. Družba, organizirana, kakor je pač dandanes, nesocialistična družba, je nenadoma spoznala, da so njeni interesi višji od interesov posameznika. Šla je celo tako daleč, da predpisuje človeku hrano. In s tem je individualistično načelo postavljeno vsemu svetu v zasmeh.

Res, da to ni socializem. Ali mogočen dokaz kapitalistične nesposobnosti in onemoglosti je. Dokaz, da se ne dajo odriniti socialne naloge, je. In kadar začne socialno načelo zmagovati nad privatno-individualnim, tedaj ni več poti nazaj, ampak neizogibno bo treba korakati po široki cesti v vedno popolnejše socializiranje.

Velikanska je izprememba in tudi kapitalistični svet jo čuti. Ali to spoznanje nas ne sme zazibati v zadovoljnost, ki je mati lenobe in brezbriznosti.

Socialistično delavstvo je napredovalo, toda kapitalizem ni vprično tega prekrizal rok na prsih. Kapitalizem ne verjame v nujnost svojega odstopa in v potrebo nove družbe; kapitalizem se ne pripravljaja na kapitulacijo, ampak na boj. Iz vsake zmage in iz vsakega poraza se kapitalizem učí; nabavlja si nova sredstva, pripravljaja se na nov odpor.

Prav tako se mora učiti delavstvo. Strah in pogum sta v boju važna faktorja. Vprično ostrejšega nastopa kapitalizma ne sme delavstvo izgubiti poguma, ampak pripravljati se mora na močnejše napade. Vse svoje razmere mora mobilizirati, spopolniti mora svoje bojne metode, noben trenutek ne sme pustiti nasprotnika iz vida, vso njegovo organizacijo in njegove načrte mora pregledati, svojo armado mora napraviti sposobno v vsakem oziru, svoje orožje mora pomnožiti in poostriti, na stazi mora biti nočindan.

Nočindan morajo biti odprte naše rekrutne postaje. Vsak zavedni delavec, vsak član naših organizacij, vsak čitatelj naših listov pa mora biti rekrutni seržant, agitator za armado socializma, pomočnik pri delu, ki mora prinesti zmago delavskemu razredu.

(Konec na 3. strani.)

Slovensko republikansko združenje.

SEDEŽ V CHICAGI, ILL.**IZVRŠEVALNI ODBOR:**

Frank Bostič, Filip Godič, Martin V. Konda, Etlon Kristan, Frank Kerže, Anton J. Terbovec, Jože Zavertnik.

NADZORNI ODBOR.

Matt. Petrovich, Ludvik Benedik, Frank Veranič.

CENTRALNI ODBOR.

John Ermene, Joseph Fritz, Joseph Ivanetič, J. Judnič, Ivan A. Kaker, Anton Motz, Frank Mravlja, Jacob Muha, Zvonko Novak, K. H. Pogodič, Matt Pogorele, John Rezel, Jos. Steblaj, Frank Šavs, Frank Udovič, Charlie Vesel, Andrew Vidrieh, Stefan Zabrie, Leo Zakrajšek, Anton Zlogar.

(Opomba. Zastopniki organizacij in listov, ki se doslej še niso priglasi, postanejo člani centralnega odbora, čim se pravilno prijavijo in izjavijo, da se strinjajo s temeljnimi načeli S. R. Z. — Naslov za pisma in denarne pošiljave je sledeči: Anton J. Terbovec, P. O. B. No. 1, Cicero, Ill.)

SLOVENCIS V CHICAGI!

Slovensko Republikansko Zdrženje vabi vse rojake v Chicagi in okolici na

VELIKO ZABAVO S PREDSTAVO.

Dne 19. maja uprizori čičeška lokalna organizacija v dvorani Sokol Jonaš, 5010—14 W. 25th Str., v Cicero, šaloigro "Ne da se pevariti." Igra ima tri dejanja, ki so zanimiva in polna humorja. Spisal jo je Etlon Kristan. Snov je zajeta iz življenja ameriških Slovencev. Igra bo sedaj prvič uprizorjena. Pričetek igre bo ob dveh popoldne.

Ker se igralci trudijo, da zadovolje občinstvo in ker bo priredba združena z velikimi stroški, je od slovenskega občinstva v Chicagi in okolici pričakovati, da jo poseti. Pri tem bodo gosti imeli mnogo duševnega razvedrila in obenem bodo pomagali naši pravični stvari, ki je stvar nas vseh, moja in tvoja. Priporočam rojakom, naj še sedaj agitirajo za to prireditev, kjerkoli jim nanese prilika. Kdor hoče prodajati vstopnice, jih dobi pri tajniku. Cena za prve sedeže je 50c in za druge 35c. Vsi, kateri čutite za stvar, izrabite vsako priliko in agitirajte za to prireditev. Potrebno je, da se kar največ vstopnic prodaja v predprodaji, kajti to je najboljša agitacija. Po igri sledi prosta zabava in ples. Igral bo izvrsten orkester med posameznimi dejanji igre in po igri.

Rojaki! Prihranite si ta dan in pokažite, da ni Chicago zadnja med slovenskimi naselbinami. Dne 19. maja ne sme nihče manjkati.

Frank Zajc,

tajnik lokalne organizacije S. R. Z.

S. R. Z.**SLOVENCIS V WHITE VALLEY, PA., IN OKOLICI!**

Krajevni odbor Slovenskega Republikanskega Zdrženja je sklenil, da priredi v nedeljo,

5. MAJA POPOLDNE JAVEN SHOD,

da se natančneje pomenimo o pomenu in naloga Slovenskega Republikanskega Zdrženja.

O stvari bo govoril sodrug Etlon Kristan iz Chicage.

Poskrbljeno bo tudi za govornika, ki pojasni pomen shoda v angleščini.

Rojaki! Doživeli smo čas, ko se ob svetovnem požaru in ob rekah krvi odločuje bodoča usoda narodov. Nihče izmed nas ni hotel te strašne vojne, v kateri padajo ljudje kakor snopje, na eni strani v slepi ali pa prisilni službi najokrutnejše avtokracije, na drugi pa, da obvarujejo svet najbrutalnejše sužnosti. Sredi najbolj krvave tragedije, ki jo je kdaj doživel človeški svet, je zadel glas: Vsak narod naj ima svobodo, da odločuje sam o svoji usodi.

Kaj naj v tej važni uri pravijo Slovenci? Ali naj silimo nazaj pod jarem, ki nas je žulil, da so nam krvavele rane? Ali naj molčimo in čakamo, da nas bodo drugi premetavali, kakor se jim bo zdelo prav? Ali naj si pletemo nove biče namesto starih?

Slovensko Republikansko Zdrženje stoji na braniku svobode. Vsak narod na svetu naj bo prost in neodvisen, da si sam lahko uredi življenje, da se lahko razvija in da na ta način lahko postane koristen član v družbi narodov.

Slovensko Republikansko Zdrženje zagovarja osvoboditev izpod starega jarma, noče pa, da bi bil slovenski narod namesto v svobodo odpeljan v službo novih kron in tronov. Če vodi skoraj vse svet boj za demokracijo, hočemo tudi mi biti deležni resnične, nezakrinkane, nepoplačne demokracije.

Narodi naj sami odločujejo o svoji usodi! To je tudi naše geslo. Zato morajo tudi narodi sami govoriti.

Pridite torej na shod, da povemo jasno in glasno, da je naš cilj svoboda in solidarnost z demokratičnimi narodi vsega sveta.

V presledkih igra na shodu godba.

Rojaki iz vse okolice, pridite v čim obilnejšem številu!

Tajnik krajevnega odbora S. R. Z.

S. R. Z.**SLOVENCIS V FOREST CITY, PA.!**

Rojaki! Kaj mislijo Slovenci v Ameriki o To vprašanje je dobilo tak pomen, da si moramo na vsak način odgovoriti nanj. V strašni bodočnosti naroda v stari domovini?

vojni, ki divja že četrto leto, propadajo veliki kosi starega sveta in pod razvalinami se pripravljajo novi svet, da vstane iz njih. Stoletja so bili na-

rodi kakor črede ovac, s katerimi so kralji in cesarji barantali po mili volji. Marsikaj se je sicer godilo "v imenu narodov", toda vpraševal ni narodov nihče. Vladarji so bili "po milosti božji," narodi pa so morali sprejemati njih odredbe in ukaze, kakor da prihajajo res od samega Boga.

Tekom te vojne, v kateri doprinašajo narodi neznašljive žrtve, so se pa začeli vpraševati, če naj bodo res na vse večne čase le igrače kronanih glav in vsiljenih mogotev. Ali naj res vekomaj služijo veličanstvom in visočanstvom za podložje? Ali naj, kadarkoli se poljubi kakšnemu avtokratu, ves svet vzplamti v požaru in se kri prelija v potokih, da se počeno naposled narodi zopet na semenj in se z njimi baranta po interesih mogotev?

In nenadoma je zadonel glasn klic, ki je preletel vse dele sveta: Narodi naj bodo sami svoji gospodarji in vsak naj ima pravico, da odločuje sam o svoji usodi.

Tako mogočen je bil ta klic, da je zdramil neštete, ki so prej spali in dobil odmev na mestih, odkoder izhajala besede, ki jih poslušala ves svet.

Tudi Slovenci so narod. Tudi zanje velja pravica samoodločevanja. V stari domovini so izpregovorili, toliko, kolikor pač morejo govoriti v krutih razmerah pod brutalnim habsburškim tiranstvom. Toda mi razumemo njih besede, tiste, ki jih morajo še zamočljati, ker bi jim sicer rabelj vzel moč besede za vse večne čase. Razumemo, da hrepene po osvoboditvi, in razumemo tudi, da jim moramo pomagati, kolikor je v naših močeh.

Tukaj živimo v deželi, kjer nam ne žugajo vislice, ako izrečemo najglobokejše hrepenenje svojega naroda. Svobodno lahko povemo, da so se tudi Slovenci naveličali cesarskega škornja, ki jih je tlačil na prsi. Na ves glas lahko izjavimo, da tudi Slovenci niso narod nepopoljšljivih hlapcev, ampak imajo voljo za svobodno življenje.

Ker nam je to mogoče, je pa tudi naša dolžnost, da storimo to. Narod, ki dobi priliko, da doseže svobodo, pa ostane za pečjo in molči, ni vreden svobode in se tudi ne sme pritoževati, če ravna z njim kakoh s hlapcem.

Zgodovina Slovencev ne kaže, da bi bila naša natura hlapčvska. V dobi tlačanstva so se naši pradedje upirali in upirali, da bi strelsi s tilnika jarem fevdalstva. Premagani enkrat, so vstali drugič, pa tretjič, pa četrtrič, čim so okrevali od prejšnjih porazov. Oni so hoteli svobodo; ali naj mi rajši prenašamo suženjstvo?

Sovražne sile so se valile od vseh strani nad slovenstvo, da bi ga popolnoma zatrl. Kljub prognom in teptanju se je ohranilo in dokazalo žilavost naroda. Ali naj bomo mi bolj mehkužni in brezbržni?

Na vseh straneh vstajajo narodi, rušijo stare stebre, prekucujejo stare trone in se pripravljajo, da si svobodni sežejo v roke in ustanove družbo vsega človeštva. Ali naj slovenski narod manjka v tej plemeniti zvezi?

Rojaki! Slovensko Republikansko Zdrženje se je ustanovilo v Zedinjenih državah, da zbere tukajšnje Slovence in omogoči, da se sliši njihov glas. Geslo Slovenskega Republikanskega Zdrženja je: Proč s staro avtokracijo, in svoboda za naprej! Iz ene sužnosti ne more držati naša pot v nobeno novo podložništvo, ampak le v svobodo.

Narod bodi sam svoj gospodar! Krone pa spadajo v muzej.

Da se pa natančneje pomenimo o Slovenskem Republikanskem Zdrženju, o njegovih ciljih, o njegovem delu, bo

v ponedeljek, 6. maja

zvečer

JAVEN SHOD**V FOREST CITY, PA.,**

kjer bo sodrug Etlon Kristan iz Chicage poročal o tem predmetu.

Slovenci v Forest City in okolici bodo ob tej priliki dokazali, da niso zaspani in da razumejo veliki čas, v katerem vre zgodovina bodočnosti. Pridite na ta shod vsi, moški in ženske in pokažite, da vaše zanimanje ni odjenjalo, ampak da ste živejši od dne do dne. Po vseh naselbinah, v katerih žive Slovenci, stopajo na dan. Forest City ne zaostane!

Zatorje — vsi na shod!

Frank Rataje, tajnik.

ZA SLOV. REP. ZDRUŽENJE.

Detroit, Mich.

Dne 6. aprila zvečer je bil od tukajšnje lokalne podružnice S. R. Z. sklican velik ljudski shod. Tema je bila "Jugoslovansko vprašanje in S. R. Z. Poročal je sod. Etlon Kristan iz Chicage. Shod se je otvoril ob 8 zvečer. Za predsednika je bil izvoljen sod. Milan Polovina — za zapisničarja sod. Jos. Oven.

Predsednik M. Polovina je na kratko nagovoril Hrvatce in Srbe, — rekoč približno sledeče: — Sklicali smo shod, da vam pokažemo — potrebo, ki nas je silila na ta važni korak v naši koloniji. Marsikateremu izmed vas ni še znano kakaj se moramo ravno delavci boriti in se zainteresirati za Jugosl. vprašanje, katero ni samo naše narodno vprašanje, ampak je svetovno, internacionalno, — in obenem delavsko. S. R. Z. se je ustanovila, ko se je uvidelo, da je prišel moment, ko mora govoriti narod in ko se je treba direktno obrniti na narod, — da sam spregovori, kaj hoče in kaj zastopa.

Tudi pri tem vprašanju nastopajo ljudje po svoji volji, ki jih ni narod nikdar pooblastil in ga hočejo reševati na svoj način, kakor bi se najbolje vjemalo z njihovimi osebnimi interesi. Temu se mora ljudstvo odločno upreti, kajti prišel je čas, ko morajo narodi sami odločevati o svoji usodi in se sme upoštevati le njih volja. Mi zahtevamo, da se reši jugoslovansko vprašanje na demokratičen način in tako, da bo na Balkanu mir. Že davno pred to vojno so socialisti balkanskih dežel spoznali važnost tega vprašanja in če zahtevamo mi danes jugoslovansko federativno republiko, se popolnoma strinjamo s tem, kar so

že davno prej spoznali za potrebno, ko so označili za svoj pogrom balkansko federativno republiko, v kateri je prostor tudi za zedinjene Jugoslovane. To zedinjenje zahtevamo za narod in za njegove interese, ne pa za interese kakšne dinastije, tudi če se imenuje Karagorjevič. In za vsak del mora biti v tej združitvi avtonomija in enakopravnost, da se ne bo nihče čutil zopostavljenega ali pa anektiranega od kakšnega drugega dela.

Za njim je nastopil sodrug Kristan, čigar govor obsega v glavnih potezah sledeče:

Jugoslovansko vprašanje je že davno evropski problem in vsi državniki, ki so imeli globokejši pogled v politične razmere, so to razumeli. Tudi Karl Marx je smatral jugoslovansko vprašanje za eno najvažnejših v Evropi in je zahteval njegovo rešitev na podlagi zedinjenja in neodvisnosti. Nič pa ni moglo bolj jasno potrditi važnosti tega vprašanja, kakor sedanja vojna, ki je izbruhnila na Balkanu. Pri tem ni le merodajen kraj, kjer so se začeli prvi boji, ampak tudi dejstvo, da se je vojna pričela ravno zaradi Balkana, kjer je iskal nemški imperializem najkrajšo pot na vzhod za svoje kapitalistične interese. In razmere na Balkanu so olajšale to vojno. Ker so bile posamezne dinastije in vlade na Balkanu druga drugi tako sovražne, da so komaj čakale prilike za napad, ni bilo nemško-avstrijskemu imperializmu treba, nič drugega, kakor izrabiti ta nasprotja in nahujskati narode drugega proti drugemu.

Kdor taji danes važnost tega vprašanja in prezira strašne dokaze, ki jih je podala krvava zgodovina zadnjih let, ne more biti nič drugega, kakor slepar, ki ima nepriznane namene, ali pa političen nevednež, ki more le škodovati interesom demokracije.

Prav taki nevedneži pa zahtevajo, da naj nam ne bi bila taka vprašanja nič. Govori se o "visoki politiki" in ljudem, ki se bavijo s temi nalogaми, pravijo porogljivo "diplomati." To je — tudi če se ljudje ne zavedajo tega — prav tista metoda, katere se poslužujejo kapitalistični političarji, ki dopovedujejo delavcem, da naj prepuste politiko tistim, ki "so poklicani zanjo." In tedaj delajo kajpada protidelavsko politiko. To, kar se imenuje "visoka politika", ni v resnici nič drugega, kakor mednarodna politika; če pa ima beseda o mednarodni organizaciji proletariata kaj pomena, tedaj se mora bas proletariati brigati za mednarodno politiko in skrbeti, da pride v njegove roke. Otvračati delavstvo od "visoke" politike se ne pravi nič drugega, kakor prepučati jo profesionalnim diplomatom, ki jih dovolj poznamo iz bridkih izkušenj.

S praznimi frazami se ne bomo dali odvajati od tega važnega in nujnega dela. Vse take fraze služijo nekaterim ljudem le v ta namen, da se sami otresajo dela. Če imenujejo tako postopenje revolucionarno, je to beseda brez vsebine. Morda ne bo nihče mogel Rusom očitati, da niso revolucionarni: delajo pa "visoko" politiko takorekoč na debelo; mednarodne interese predpostavljajo celo svojim narodom. In vsak politični otrok lahko razume, da sploh ne bi mogli izhajati brez mednarodne politike.

Kakšen pomen pa ima sploh beseda o mednarodnosti v socialističnem gibanju? Deklamatorji, ki mislijo, da socializem ne pozna narodnosti, sploh ne razumejo socializma. Mednarodnost pomeni, da mora socializem presojati politiko in uravnnavati svoje postopenje s stališča mednarodnih interesov. Kdor potrebuje za to revolucionarno avtoritet, najde dokaz lahko v Trockijevi knjigi.

S tega stališča je tisti kričavi pacifizem, ki se sedaj ponekod razširja, popolnoma brez podlage. Mir želimo tudi mi. Toda mir sam na sebi ne pomeni nič. Vprašati je treba, kakšen bodi mir. Pacifistični "mir za vsako ceno" sploh ni mir, temveč le nova vojna. Mir za vsako ceno bi se mogel v sedanjem času sklepati le tako, kakor bi ga diktiral kajzerski imperializem. To bi v najboljšem slučaju ustvarilo take razmere, kakršne so bile pred vojno, verjetno pa je, da bi ustvaril še slabše, dokler se Nemčija čuti kot zmagovalka. Na vsak način bi bil tak mir le premirje. Na vseh straneh bi bile priprave za novo vojno, in ta bi neizogibno izbruhnila, čim bi ta ali ona stran mislila, da je bolje pripravljena od svojih nasprotnikov. To ne bi bila nikakršna lokalna vojna, ampak svetovna takoj od začetka in zahtevala bi še strašnejše žrtve, kakor sedanja.

Tak je dejanski položaj in če ga vpoštevamo, tedaj spoznamo, da niso pacifisti besede pacifisti dejanja; kajti njihova propaganda ne vodi k miru, temveč v novo vojno.

Mirovni programi boljševekov, medzavezniških socialistov in predsednika Wilsona se vjemajo v zelo važnih točkah. Vsi gredo za tem, da se postavi mir na tako podlago, ki bi mu garantirala največ trajnosti. V vseh teh programih stoji tudi samoodločevanje narodov. Ako naglašajo ruski, angleški, francoski socialisti to pravico, bi bilo nezmislivo, če bi jo odklanjali socialisti tistih narodov, ki jo praktično potrebuje. Med njimi so tudi Jugoslovani. Ruski boljševečki, zavezniški socialisti in predsednik Wilson lahko izrekajo to načelo; ne morejo pa narodom predpisovati, kako naj si določijo svojo usodo, ker bi s tem pobili načelo, ki so ga sami izrekli. Govoriti morajo narodi, govoriti morajo tudi Jugoslovani. In če ne bo, govorilo ljudstvo, bodo namesto njega govorili tisti, ki imajo v stvari svoje posebne interese. Tedaj je pa tudi gotovo, da se vprašanje ne bo rešilo v prid ljudstva in po njegovih želji, temveč tako, kakor bodo hoteli tisti, ki bodo govorili.

Ljudstvo ima torej ne le pravico, ampak tudi dolžnost, da naznani svojo voljo in jo brani.

Splošno je znano, kako so se pred vojno razvijale razmere na Balkanu. Šam Balkan je bil razdeljen v razne države na monarhistični podlagi in vse dinastije so teknovali med seboj. Kakor je vpleh v naruri dinastij, bi bila vsaka rada povečala svojo moč. Zadej so pa stala evropske impe-

rialistične veselice, ki so po možnosti izrabljale to rivaliteto sebi v prid. Tako so balkanske države postale zalogi v igri evropskega imperializma in teritorij za njegovo kolonialno politiko. Najnasprotnnejši velekapitalistični in imperialistični interesi so tukaj prihajali navzkriž. Nevarnost, da izbruhne zaradi teh nasprotij splošen požar, je bila permanentna.

Ta položaj je tudi največ zakrivil prvo balkansko vojno. Po turški revoluciji se je poželjivost imperializma vzmimirala. Vsi veliki grabežljivci so se zbal, da bi utegnili priti prepozno pri delitvi Turčije, in balkanske države so zaustile, da pojde tudi za njihov obstanek, če se prične na Balkanu veliki obračun imperialistov. Alternativa je bila zanje ta: Ali čakati na napad, ali pa kar od svoje strani obračunati s Turčijo. Odločile so se za drugo. Povoda za to je dala Turčija sama dovolj.

Takat so balkanske vlade storile korak, ki sicer ni pomenil tega, kar je zahtevala demokracija, vendar pa se je vsaj nekoliko približal njenemu programu. Ustanovile so namreč balkansko zvezo. To ni bila zveza balkanskih narodov, temveč zveza balkanskih dinastij. Zato tudi ni mogla ostati trajna. Kajti taka zveza ni mogla biti odkritosrečna. Četudi je bila osvoboditev jugoslovanskih in grških plemen izpod koruptne in barbarične turške vlade potrebna in je ta namen posvečeval vojno, je šlo vendar dinastijam za nekaj drugega: Za svoje povikarjanje in svoje povečanje moči. To je povzročilo drugo balkansko vojno — na veliko zadovoljnost imperialističnih interesentov, zlasti Avstrije. Habsburška monarhija se je na zunaj delala nevtiralna, za kulisami je pa intrigirala njena vlada in hujskala. Topot je bila Bolgarska kopl, ki ga je gnala naprej, kajti njena želja je bila ponižanje Srbije.

Računi Avstrije se niso uresničili. Bolgarska ni zmigala. Izgubila je celo velik del tega, kar je v prvi vojni pridobila, in Dobrudžo, ki je bila že prej njena.

V ponižanju Bolgarske je bila kal nove vojne. To je moralo biti vsakomur jasno; ni pa vsakdo slutil, da dovede to do evropske in celo do svetovne vojne.

Z Bolgarsko sta bili poraženi tudi Avstrija in Nemčija. Druga ni takrat toliko stopala v ospredje. Avstrija je pa protestirala proti bukreškemu miru in takrat je bila celo pripravljena, skupno z Rusijo, tedaj seveda še carsko, nastopiti na Balkanu. Rusija se je skesala in tako je morala za trenotek tudi Avstrija opustiti svoje bojevite namene kot "zaščitnica" Bolgarske.

Ali njeni nameni so bili le odloženi, ne pa definitivno opuščeni. Sedanja vojna je logična posledica tedanjih intrig. Kakorkoli je bila Balkanska zveza, ustvarjena v času prve balkanske vojne, nezadostna, je bila vendar imperialistom že na poti. V njihovem interesu mora biti Balkan razdejan, kajti na konsolidiranem Balkanu ne bi bilo tako lahko ropati in graditi "nova pota".

Za Avstrijo je vedno stala Nemčija. Tudi ona ima svoje interese na Balkanu, in kar je najbolj odločilno, je to, da so njeni interesi v prvi vrsti gospodarski. Avstrija je s svojimi intrigami delala zase in za Nemčijo. V prid obema je pomagala razbiti tisto Balkansko zvezo, ki je bila ovira za namene obeh.

V tem je pa dovolj močan argument, da bi bil konsolidiran Balkan prav tako močna opora miru, kakor je bil razeepljen Balkan hoté ali nehoté pospeševalec vojne. In današnji položaj kaže jasno, da ni bila nevarnost le lokalna, ampak splošna. Balkansko in z njim jugoslovansko vprašanje je z drugimi besedami internacionalno vprašanje. Narobe-radikaleci, ki nočejo o tem nič slišati, se tudi v tem oziru lahko pouče iz Trockijev knjige.

Če je bila razdejanost ugodna za vojno, sledi iz tega, da je za zavarovanje miru potrebno zedinjenje. Čim to spoznavamo, je pa tudi naša dolžnost, da delamo za zedinjenje; če že kdo nikakor neče priznati narodnih interesov, kar je zelo kratkovidno, ker se s tem utajujejo živa dejstva, bi moral vpoštevati vsaj mednarodne interese in potrebe miru. Kajti zedinjenje Jugoslovancov spada med pogoje miru.

Ne pravim, da je jugoslovansko vprašanje edino, ki ima tak pomen; spada pa med internacionalna vprašanja in je eno najvažnejših.

Reševanje jugoslovanskega vprašanja je torej moralo priti na dnevni red. Nam pa ne more biti vseeno, kako se to vprašanje rešuje in naposled reši. Za to imamo razne recepte, a preden se odločimo za katerega, jih moramo vse pregledati.

V Londonu je odbor s podružnicco v Washingtonu, ki sta vzela jugoslovanski problem takorekoč v zakup. Mandat za to sta si dala sama in na podlagi takega pooblastila je londonski odbor skupno s kraljevsko srbsko vlado izdelal znano krfsko deklaracijo, ki naj bi bila temeljni dokument jugoslovanskega problema.

S krfsko deklaracijo dekretirajo "kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev." Pri tem se mora človek takoj vprašati, kje so ostali Bolgari. Že na tistem zboru v hotelu La Salle v Chicagi, kjer so pričeli s svojo agitacijo, so gospodje pozabili na Bolgare.

Če vprašamo, kakaj se je tako zgodilo, dobivamo različne odgovore. Pripovedujejo nam, da se bojujejo Bolgari proti zaveznikom. To je seveda resnično, če se vzame površno. Ampak če bi bilo zaradi tega treba Bolgare izključiti iz jugoslovanskega, ne bi ostalo nič drugega, kakor izključiti tudi Slovence in Hrvatce. Kajti nikakor se ne more utajiti, da se bojujejo tudi Slovenci in Hrvatci in še celo del Srbov v službi — Avstrije.

Zanje znajo biti gospodje toliko pravični, da priznavajo nasilstvo, ki jih proti njih volji peha v habsburško sužnost. Kar je prav za nas, mora biti prav tudi za Bolgare. Ko je vlada Zedinjenih držav izrekla, da je med Ameriko in cesarsko nemško vlado vojno stanje, je predsednik Wilson zelo lepo izjavil, da se ne bojujemo proti nemškemu

(Konec na 8. strani.)

Engelbert Gangl:

Tiran.

Pot bila je s krvjo kropljena,
kjer stopal njemu je korak;
namesto srca v prsni — kamen,
a v duši jeza in pohlep.

V človeku gledal ni človeka,
več kakor človek — pes njegov;
sesal je kri, sušil je mozeg
z besedo kruto in a pestjo!

Bogastvo raslo je na kupe —
krvavih žuljev moč in dar;
ob njem solze in glad, bolezen —
sre tisoč klic en sam strašan!

Pripravil zopet tak večer je,
ko miza se dobrot šibi;
kipeče vino je razvnelo
v pohotnosti vso divjo strast.

In ko je nova žrtev padla,
usahnil v blatu beli cvet —
omamljen legel je v blazine,
hropeč zatislil v sen oči.

Tedaj zbero ob njem se tisti,
ki mučil jih je in pestil,
zbero se vsi obrazov divjih,
in srd jim bliska iz oči!

Povežejo ga na ležišču,
zlata mu kepe prineso
in ga topé v plamenu rdečem,
ki ga zapalijo ob njem.

Grohočejo se maščevalno:
"Osvete je napočil čas!"
On sunkoma obupno prosil:
"Usmiljenje, usmiljenje!"

"A kdaj si ti se nas usmilil!"
od vseh strani vanj zahrumi,
"saj vračamo ti le dobrote —
nedolžnih kri v nebo kriči! . . ."

Krope s krvjo ga, z raztopljenim
zalivejo ga zlatom vsi;
šumi, vrišči ob njem kot v peklu —
Moliti hoče . . . Kaj? . . . H komú? . . .

Engelbert Gangl:

Strojnik habe.

Buči, šumi grmi, bobni,
kolo kot senca črna leti,
ob stroju Habe molče stoj.

Napet mu je vid, napet je sluh,
maščobe poln je težki vzdih,
na prsi lega, duši in boli . . .
Stroj dviga iz jame srebrno duro,
železna skleda škriplje, ječi,
ko bliakoma iz teme drvi.
In v službo bi plačal trenutek zamudo,
da misel zleti mu stran od dela,
da roka bi drugače prijetla,
kot nezprosno ves hoče ustroj . . .

Globoko na dnu so živi ljudje,
pol naga telesa obliva jim znoj,
ko krčijo v kamen si ozke steeže
in kopljejo kruh si iz črne zemlje . . .
Kaj s temi trpini bi se zgodilo,

Srce pretrese bolečina,
pogled plašan ostekleni . . .
Ko jutro v sobo se prismeje —
mrlič na postelji leži . . .

Ne videli več bi belega dne!
In žene in deca nedolžna doma?
Njegova jim roka usodo ravna!
Zato stoji kot iz skale sklesan
Habe — ob stroju stroj — noč in dan . . .

Ko pride domov, da leže spat,
Stroja ni do njegovih vrat:
buči, šumi, grmi, bobni,
kot senca črna kolo leti,
v napetih živcih drhti telo,
v sen se ne stisne trudno oko!

In leto za letom . . . Je li življenje
imeña vredno, ki ga ima?
Še stroju se ustavi drvenje,
pa bi trpljenju ne bilo mejá?
In ves izčrpan Habe začuti,

da nižajo k njemu se smrti peruti,
ob ustinih mu nasmeha zaigra . . .
Buči, šumi, grmi, bobni,
kolo kot senca črna leti —
leti, izginja . . . ropot se konča . . .
na postelji mrtev Habe leži!

Moč socialističnega gibanja.

Pri majnik je praznik socialističnega gibanja in njegov pregled. Pomladanska parada in revija zavednega proletariata.

Socialistično gibanje! Kaj pa je v njem pravzaprav takega, da bi bilo vredno tolikih besed, ki

(Konec s 1. strani.)

Vse je podvrženo razvoju; tudi tista velika, temeljna izprememba družabnega reda, ki jo imenujemo socialna revolucija. Razvoj se ne more preskočiti, ali pospeši se lahko. Vrtarji so preučili, po kakšnih zakonih se razvija cvet; ustvarili so pogoje, ki jih priroda zahteva, pa sama ne daje, in cvetje španskega bezga diši v vazah, ko piha zunaj zimska burja in vejejo sneženi kosmiči po zraku. Umetno, le razumno uporabljajoč preučene zakone, pospešuje človek počasni razvoj v vrtnarstvu, poljedelstvu, živinoreji.

Tudi razvoj naše družbe je podvržen zakonom, ki jih ne more nihče izpremeniti. Ali njih učinkovanje lahko porabimo, da pospešimo razvoj in skrajšamo pot do zmage. Čim več bo učiteljev, tem prej bo imelo delavstvo znanje; čim več bo organizatorjev, tem prej bo organizirana vojska proletariata; čim več bo čitateljev delavskega časopisa, tem ostrejšje in uspešnejše bo naše orožje.

Ustvarjati pogoje za socializem, to je naša najvažnejša naloga. Deloma jih seveda ustvarja kapitalizem sam s svojim razvojem. Sam prihaja boljbolj v nemogočo situacijo in se približuje položaju, v katerem ne bo družba mogla z njim izhajati. Mi pa se moramo pripravljati, da bomo popolnoma sposobni, kadar pride odločilni čas. Pripraviti se moramo, da nastopimo njegovo dedščino, da postavimo na razvaline, ki jih zapusti, tisto, kar bo sposobno za novo življenje in kar pada človeštvo podlago za najuspešnejši razvoj.

To mora biti naloga nas vseh in vsi se ji moramo posvetiti.

se izrekajo in pišejo o njem, da bi zaslužilo toliko pozornosti, kolikor se mu je posvečuje?

Čudovito je to gibanje že vsled dejstva samega, da je mogoče. Kajti preudariti je treba: Na strani nasprotnikov je vse, s čimer se v naših časih oblikuje usoda človeštva, vse s čimer se gospoduje, vlada in zmaguje. Bogastvo je že od davnih časov sila vseh sil, odločujoča moč na zemlji, ki lahko privabi in prične in upogne vse druge sile življenja v svojo službo, z njih tlačanstvom se od dne do dne povzdiguječa in množča svojo oblast. Zemlja je pokorna bogastvu, ki lahko povečava in uničuje njeno rodovitnost; bogastvo izpreminja površje našega planeta; bogastvo izpreminja njeno lice, odkazuje vodam tok, zasipava morje in spaja oceane, prevrta in prestavlja hribe, zblizuje kontinente in jemlje oceanom ločilno moč; bogastvo sili naturo, da mu prodaja svoje skrbno varovane skrivnosti v zemeljskih globlinah in v zračnih višavah, v brezmernem vsemirju in v nedoumnem drobnožitju; bogastvo gradi mesta in zida palače, postavlja cerkve in sinagoge, pagode in framaonske hrame, daje Bogu in bogovom po svoji volji in jim odreka po svojem razpoloženju; bogastvo oblači in hrani, pa slači in izstradava kakor hoče; po ukazih bogastva se žanje, se proizvaja tisočero blago, se grmadi v skladiščih in razvaža na vse štiri strani sveta; države sestavljajo bogastvo in jih razbija, narode dviguje v višine in jih strmoglavlja v prepadu, po svoje odpira vrata do znanja in zagraja pota do vede, meče kuje in topove vliva, armade tepta iz tal, plemena goni proti plemenom, širna polja pokriva z mrliči in gnoji črno prst z rdečo krvjo. Zakone piše bogastvo, sodi, obsoja in oprošča, usodo vodi za roko, zgodovini narekuje pisanje . . .

Proti taki z božanstvom tekmujoči, po vsegamogelnosti segajoči sili vstaja proletariát! Pritlikavec proti velikanu, David proti Goliatu.

Brezpuno početje na prvi pogled, blazen poizkus, ki nosi strašno kazen s seboj. Brez drobtine one vseodločujoče moči, ki si je zaslužila svet, ljudi in življenje, brez trohe bogastva, ki vlada in gospoduje kakor kralj in bog v eni osebi — kaj bi mogel, kaj na bi izvršil, kaj dosegel v siromaštvu potopljeni proletariát?!

Ni li zgodovina za vse čase obsodila take obupne upore? Nešteto krat so vstajali reveži s predrzno gesto napuhu, zaradi katere so bili uporni angelji treščeni v pekel in zidarjem babilonskega stolpa zmedeni jeziki. Kruta kazen je sledila vsakemu puntu obupanih sužnjež; osem tisoč Spartakovih tovarišev je z razpetimi udi plačalo prvo svojo zmago nad gospodarji, z razbeljeno krono ovenčanega Matije Gubea na štiri kose razsekano truplo je bilo razmetano na vse strani vetrov. Naj se li še enkrat ponovi strašna tragedija v kri zadušenega, v blati poteptanega, osramočenega koprnenja tlačanov! . . .

Zavedno delavstvo pozna zgodovino in nje ne krvave nauke. Njegov boj ni desperadna obnovitev slepega zdivjanja. Njegovo gibanje vodi veliko spoznanje, da je nad silo bogastva druga, močnejša sila, ki je v njegovih rokah. Bogastvo sedi na tronu, ki ga je postavilo — delo! Žezlo mu je dalo v roke delo in krono mu je delo posedalo na teme; vsa njegova moč in sila ima v delu svoj vir, v vsem tisoč in tisočletnem delu rok in duha, ki od generacije do generacije in z milijoni glav in pesti — ustvarja bogastvo.

In zavedno delavstvo vprašuje: Kdo je močnejši — stvarnik ali stvor?

Veliko je spoznanje, da je bogastvo otrok dela in da si je po krivici prilastilo oblast nad njim. Ali suženjski jarem mu je moglo le vsled tega naloziti na tilnik, ker je delo samo tekom časa pokazalo na pravo razmerje do svojega sadu. Ko so se odprle oči in so uzrle resnice, se jim je pokazala tudi pot do osvoboditve. Delavstvo, ki nima denarja v blagajnah, ne vrednostnih papirjev, ki

ne zapoveduje baterijam in bojnim ladjam, ki ne odločuje na sodiščih in v visokih gradovih, ima vendar moč, ki prekaša vsako orožje in vse denarne vreče. Njegove roke opravljajo delo, in če se mirno vtaknejo v žep, lahko zamaše vse vire bogastva in življenja.

Moderna armada svobode ni puntarski zbor s kosami na ramah in z zarjavelimi meči ob bokih. Boj novodobnega delavstva ni podoben starorimskemu uporu sužnježev ne puntom srednjeveških tlačanov. Še nikdar ni zatiran razred tako jasno spoznaval, v čem je njegova moč in še nikdar niso bili cilji bojevnikov tako različni, kakor so cilji modernega proletariata.

Razmerje med delom in bogastvom — to je vprašanje vseh vprašanj. Nobenega bogastva ni brez dela. In če spoznavamo, da je delo tisti faktor, ki ustvarja bogastvo, sledi iz tega drugo spoznanje, da ima delo pravico do bogastva, ki ga ustvarja.

Enako pa sledi iz tega tudi spoznanje, v čem je moč doslej izkoriščanega dela. Dokler se čuti tisti, ki opravlja delo, kot suženj, kot brezmočnega hlapca, bo moral prenašati vsako zatiranje in vsako izkoriščanje. Kadar spozna, da je v njegovi oblasti, če hoče ali če noče opravljati delo, brez katerega ne more obstajati človeški svet, spozna tudi svojo moč.

Da pride do take oblasti, mora iz milijonov posameznih delavcev postati združeno delavstvo. To se pravi: Organizacija je moč delavstva. Ustvariti si tako organizacijo je naloga delavstva. Njegov cilj pa je, da odpravi sedanje krivično razmerje med delom in kapitalom.

Stvarniku njegove plodove! — to je jedro socializma. Vse socialistično gibanje gre za tem, da presnuje človeško družbo na taki podlagi, ki omogoči skupno, organizirano delo, skupno povišanje življenja, skupno uživanje vseh materialnih in kulturnih plodov. To gibanje je samo-svoje in vodi k neizogibni zmagi.

Ivan Cankar:

Greh.

I.

Soince se je bilo skrilo za župniškimi vrtem in mračilo se je hitro. Tone se je ozrl na nebo, in ko je videl, da je otemnelo že tudi jabolko na visokem zvoniku svetega Pavla, je odprl duri in je stopil v zakristijo. Tamno je bilo v zakristiji in tiho; Tone je bil bos in tako tudi njegovi koraki niso motili tišine. Skozi visoko barvastno okno je prihajala nerazločna, dremajoča luč, bolj tiha in samotna nego noč sama. Nad molitvenjakom je viselo razpelo, ali ni se razločil več križ, svetilo se je samo Kristusovo telo.

Stopil je v cerkev in cerkev se mu je zdela v tej samotni tišini neizmerno prostrana in visoka. Tupatom, na stebrih, na zidu, na klopih je sameval žarek večerne svetlobe; ti žarki so bili kakor tenki, plašni glasovi sredi tišine; prikradli so se bili skozi presledke v barvastih oknih in so blodili izgubljeni in prestrašeni po tej žalostni, brezkraini samoti.

Ko je šel Tone mimo velikega oltarja, je pripognil koleno in se je prekrižal. Nato je odprl male duri, ki so vodile na stopnice, in je šel po ozkih, vijugastih kamenitih stopniških navzgor, kjer so visele od stropa debele vrvi zvonov. Zazibala se je vrvi, ko je šel mimo; tipal je po ozkem in temnem hodniku in je odprl duri na prižnico. Velika in tiha je bila cerkev kakor neizmeren grob. Naslonil je komolec na rdečezametno blaznico in je gledal navzdol. Prišla je bogve odkod globoka žalost v njegovo srce; tako je bila tiha in samotna kakor cerkev pred njim. In leglo mu je težko na misli, da ne bo stal nikoli tako na prižnici, v talarju in beli šipkasti srajci.

Vrnil se je na hodnik in je odklenil duri, odkoder so vodile ozke lesene stopnice navzgor, zmerom navzgor, v strmih ovinkih. Prikazala se je medla svetloba; tam je bilo okence, izdobljeno v debeli zid. Pogledal je dol in vas je ležala tam v večernem mraku, vsa že v sencah vtopljena. Gledal je in je razločil tam daleč svoj dom. In domislil se je, da ne bo večerje nočoj in da stoji mati v kuhinji in joka. A tam daleč, tam daleč se je še svetilo solnce na belem hribu. Tja bi šel človek, tja daleč za solneem . . .

Pozno je že bilo, hitel je po stopnicah navzgor. In polagoma se je svetlilo, razločevalo so se sive, prašne stene. En sam ovinek še in stal je pod zvonovi. Na vseh štirih straneh so bila velika okna in pogled je segel v daljno daljavo, kjer se je izgubljala pokrajina v senci in noč.

Potegnil je za vrvi in veliki zvon se je pričel polagoma zibati, tam zgoraj se je začelo hripavo škripanje. Počasi in enakomerno se je zibal zvon in kladivo je udarilo. Zabučalo je in bučanje je naraščalo, bilo je kakor morje in zmerom bližje je prihajalo morje in valovi so peli. Čudovita pesem je bila, čudovito živo življenje in Tone je živel v njem, plaval je na silnih valovih, ki so peli, in tudi sam je bil samo val tega morja, glas te čudovite pesmi, brez misli in brez žalosti in brez upanja. Dolgo že ni nič bilo kladivo ob bron, ali donelo je še zmerom, polagoma so se mirili valovi in so peli tiše. Nato je zazvonil Tone z malim zvonom in sredi iz zamolkle, umirajoče pesmi je zastokal glasno in rezko, čudno bolestno glas, kakor krič človeka, ki se je izgubil in blodi sredi noči in ne ve več poti. In ko se je zvon samo še nalahko zibal, je stokalo še zmerom od daleč in Tonetu je bilo hudo in žalostno pri sreč.

Ko je odzvonil, se je naslonil na visoko okno in je stisnil obraz v dlani. V temno daljavo se je širila ravan pred njim, biše, drevje, vse se je potapljalo v noč, izgubljalo; tuintam je zamigljala plišna luč kakor kresnica v temnem grmu. Nebo pa se je še svetilo, v prepeli oranžni svetlobi je žarelo na obzorju in gore je tam oblival odsev te čudesne svetlobe . . . Tja bi šel človek, tja daleč . . .

Na stopnicah je bila črna tema; ob prvem ovinku je izgubila blede luč, ki je sijala od zgoraj. Tipal je ob zidu, da ne bi se spotaknil na strmih stopnicah; neprijetno, kakor koraki tatu so se glasili v temi plazeči se in drsajoči koraki njegovih bosih nog. Zasvetilo se je medlo, prišel je do okna. Postal je, že je stopil korak navzdol, a nato se je vrnil; zdelo se mu je pozneje, da ga je bil nekdo poklical — pritajen glas iz teme; in ubogal je in je šel.

Tam so bile nizke lesene duri, ki so vodile na podstrežje. Odprl je in zadušen vzdih mu je

prhnil v lica, duh po netopirjih in kakor po trohobi in mrtvašnici. V strehi so bila okna, toda steklo je bilo zamazano in vsled dremote, sive svetlobe v tramovju je bila noč še temnejša in neprijetnejša. Tla so bila valovita, poševna in noge so se vdirale v prah in blato. Na sredi je bila kupola in v kupoli velika okrogla odprtina; tam je visel lesteneč. Tone se je sklonil in je pogledal navzdol; ni se dalo razločiti v cerkvi nič več, samo od velikega oltarja se je svetlikalo zaspano, plapolaje. Prijel je za veržico in veliki, v belo platno zaviti lesteneč se je nalahko zazibal — oglasilo se je, kakor da bi brusil nož ob pilo, kakor da bi brusila smrt koso.

V tramovju se je zgenilo, zafrfotalo je Tone tu nad glavno, potem prav mimo njegovega obraza, da je začutil smrdčvo sapo. Gledal je, in frfotalo je v velikem kolobarju naokoli po vsem prostornem podstrežju in naposled je izginito tam, kjer so bile odprte male duri in se je vzdigal zunaj silni kameniti križ nad fasado. Šel je naravnost tja, in ko je bil pri durih, se je sklonil in je stopil z nogo varno na ozko, poševno kositrno streho, da bi prišel do križa ter se naslonil nanj in gledal z višave navzdol. Toda z drugo nogo ni stopil, stresel se je in se je okrenil, zakaj poklical ga je bilo zadaj — pritajen glas iz teme. Zdaj je slišal čisto razločno, ni se mu več samo zdelo, da ga nekdo kliče; in kliče s stokajočim, jokajočim glasom kakor otrok, ki se je bil izgubil v temi.

Tone je stopal počasi po raznih, kamenitih tleh; obok se je spuščal na obeh straneh strmo navzdol; povsod jarki, kotline in hribi — kakor pusta, valovita pokrajina tam nad vasjo. Ali zdaj je zaklicalo, zastokalo od druge strani in ozrl se je in se je vrnil. Plezal je navzgor in v zadušnem, gluhem mraku mu je bilo, kakor da pleza mukna po visokem strmem klanecu, ki mu ni konea nikjer. Tako je plezal na vrh oboka, do kupole, in je plezal po drugi strani navzdol. In zaklicalo je od ene strani, prav od onega kraja, odkoder je bil prišel.

Bilo ga je strah in žalosten je bil. Kakor je bila tema vsenaokoli, tako je legla tudi v njegovo srce in zastokal bi sam, zajokal. Toda kličati si ni upal; poslušal je, glavo sklonjeno, oči široko odprte.

In tedaj se je zasvetilo na kupoli, prav na tistem mestu, kamor je padal skozi razbito steklo

medel žarek od svetlega nočnega neba. Zasvetilo se je in je svetilo mirno.

Tone je splezal gor; in ko je gledal z velikimi svetlimi očmi, mu je gledalo naproti dvoje velikih svetlih oči. Tam je čepelo na kupoli in je strmelo nanj z velikimi svetlimi očmi. Tone je postal in se ni mogel geniti in tudi pred njim je čepelo in je gledalo in se ni genilo.

In ko je spoznal mlado belo mačko, ki je čepela tam pred njim in mu je gledala naravnost v oči, se je zasmejal; toda njegov smeh ni bil vesel in je odmeval zlobno po tišini. Lepa bela mačka je bila, še čisto mlada in nič hudobnega ni bilo v njenih očeh. Zgenila se je, sklonila je glavo in se je bližala plašno in neodložno.

Strah je šel trepetal v njem in trepetalo mu je telo. Zamahnil je, toda mačka se ni prestrašila, plazila se je bliže.

"No, idi, vrag!"

Zaklicale je pač nekdo drugi, iz teme, iz tišine, zakaj glas je bil surov in moški, kakor glas pijanega. Stal je pač nekdo za njim in je govoril zanj in se je kretal zanj.

"No, idi, vrag!"

In je zamahnil in je stopil bliže. Ali mačka se ni prestrašila; sklonila je glavo še niže, hrbet se je krivil in se je vzdigal, vdano, plašno, tiho so stopale tenke noge in mlado belo telo se je vilo, je trepetalo.

Oton Župancič:

KOVAČI.

Mi, kar nas je kovačev, mi homo vsi kovalji, kovalji svoja sreča, kovalji svoj značaj, kako zvené nam duše, bomo poslušali — zakaj: Mordá pa pod kladivi se nam oglasi kdaj sreč, ki v njem bo pravi bron, da pelo bo vabilo kot zvon, da homo krog njega se zbrali . . .

Zato bomo mi kovači kovalji, trdo kovalji, tenko poslušali, da ne bo med nami nespoznan, ko pride čas, ko šine dan, da vstane, plane kladivar, kladivar silni iz nas!

KAKO JE PRIŠLA BENEŠKA SLOVENIJA POD ITALIJO.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

Lastnik in urednik: Jugoslovenska delavska tiskovna družba v Chicago, Illinois.

Naročnina: Za Ameriko \$2.00 za celo leto, \$1.00 za pol leta. Za Evropo \$2.50 za celo leto, \$1.25 za pol leta.

Oglaš po dogovoru. Pri spremembi bivališča je poleg novega naznaniti tudi stari naslov.

Glavno slovensko organizacijo Jugosl. socialistične svrže v Ameriki.

Vse pritožbe glede nerednega pošiljanja lista in drugih nerednosti, je pošiljati predsedniku družbe

Fr. Udovich, 1844 So. Racine Ave., Chicago, Ill.

PROLETARIAN

Owned and published every Tuesday by South Slavic Workmen's Pub. Co., Chicago, Illinois.

Subscription rates: United States and Canada, \$2.00 a year, \$1.00 for half year. Foreign countries \$2.50 a year, \$1.25 for half year.

Advertising rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS):
"PROLETAREC"
4008 W. 31. STREET, CHICAGO, ILLINOIS

O GRADNJI LADIJ.

Kritika je bila na svetu, odkar žive na zemlji ljudje, in tudi če se človek ne misli igrati preroka, bo. Sploh bi bila za človeštvo velika izguba, če bi minila kritika, ki je za vzpodbujanje delavnosti, za popravljanje in preprečevanje napak in za napredek vohče tako neizogibno potrebna kakor zrak za plamen. Toda kakor povsod so tudi tukaj razlike in vešči ima kritika edini namen, da dela sitnosti, ne pa da popravlja, kar bi bilo res treba popravljati.

Za Ameriko je sedaj gradnja ladij eden najvažnejših problemov. Če pomislimo le na velikansko nalogo, ki jo imajo Zedinjene države s prevajanjem vojske in njenih potrebščin v Evropo, nam mora to biti popolnoma jasno. Gotovo bi tudi vsakdo želel, da bi se to delo čim mogoče najbolje pospešilo, že zato, ker bo vojna tembolj okrajšana, čim hitreje morejo Zedinjene države razviti svojo moč.

Toda nekateri kritičarji pozabljajo pri tem, da je doba čudežev in čarodejstva minila. Še takrat ko se je baje pojavljali čarodejniki, so jih — sežigali. Gradnja ladij je zelo realno delo in treba je jemati v poštev, da se gotovi posli enostavno ne morejo pospešiti, zlasti ne, če naj bodo opravljeni tako, da ne povzročijo površnost velikanske škode. Ladij potrebujemo. Ni pa dovolj, da jih dobimo zadostno število z zadostno množino ton, ampak treba je tudi, da so — varne. In zato je nadvse važno, da se opravi delo vestno in temeljito.

V tem oziru poročajo iz Washingtona:

Pri gradnji železnic in jeklenih ladij izvrše važno delo, kotlarji. Če građe ladij, ki odrine 10,000 ton vode, tedaj zabijejo v enem tednu 650,000 velikih žebeljev. V ladjedelniščih Union in San Franciscu zabijejo v enem tednu povprečno do 300,000 žebeljev; največ so jih do sedaj zabili do 411,000. Druge velike ladjedelnice v Združenih državah so v Fore Riverju, Mass., Newport Newsu, Va. Campdenju in Philadelphiji ob reki Delaware V teh štirih ladjedelnicah zabijejo od 200,000 do 275,000 žebeljev na teden. V šestih manjših ladjedelnicah jih zabijejo od 50 do 150,000 v sedmih dneh.

Kljub vsem iznajdbam je zabijanje žebeljev pri gradnji ladij ostalo ročno delo. Partija delavcev, ki zabija žebelje, obstoji iz štirih oseb: dveh izkušenih roko-delcev in dveh fantov ali vajencev. En delavec zabija žebelje, drugi drži naklipo nasproti, deček prinaša ali lovi žebelje, drugi jih greje. Taka partija zabije od 300 do 375 žebeljev v desetih urah. Ko je delo končano, so vsi štirje trudni in izčrpani.

Zabijanje žebeljev ni igrača in če vemo, da potrebuje partija štirih oseb deset ur, da zabije od 300 do 350 žebeljev, tedaj lahko razumemo, kako veliko nalogo izvrše oni, ki razdele delo, da v tednu zabijejo 650,000 žebeljev, ki so potrebne za desetisočtonsko ladjico. Za to delo je treba 1,200 oseb.

Če hočemo zgraditi deset takih ladij v tednu, morajo zabiti 6,500,000 žebeljev v tednu.

Koncem leta 1917 je delalo v petih največjih ladjedelnicah 50,

Delavstvo in izobrazba.

On nekdaj je socialistično gibanje naglašalo potrebo znanja in izobrazbe za delavca. Značilno je, da so bile v mnogih krajih prve organizacije socialistično mislečih ali socializmu naklonjenega proletariata izobraževalna društva. Tudi na Slovenskem se je tako pričelo.

Pozneje je v nekaterih krogih zavladalo misljenje, da zadostuje razredni boj in da je izobraževalno delo nekakšna potrata časa. Pri tem se je pa prezrla, da je izobrazba nujen, neizogiben del razrednega boja samega. Deloma se celo lahko pravi, da je delavska izobrazba pogoj uspešnega razrednega boja.

Čimbolj napreduje stranka, čim več dobiva praktičnih nalog in čim več se njenih zahtev uresničuje, tem obširnejša postaja tudi potreba izobrazbe.

Komurkoli je na bodočnosti stranke in delavskega gibanja sploh kaj ležeče, mora priznati, da brez temeljitega socialističnega znanja ne dobimo podlage, na kateri bi bil mogoč trajen razvoj. Tako enostaven socializem vendar ni, da bi ga mogel delavec dovolj temeljito spoznati in razumeti brez nauka. Saj objema socialno vprašanje vse panoge življenja in to polje je tako obsežno, da ga n emore nihče objeti s samim čutom.

Ni ga polja človeške znanosti, na katero ne bi moral socializem posegati v svoji teoriji. Kakor smo že čisto naglašali, ni socializem nikakršna špekulacija sanjačev. Doba utopij in utopistov je minula. Moderni socialist ne vprašuje: Kako bi jaz ustvaril svet, če bi bil štiriindvajset ur Bog oče? — Njegovo vprašanje se glasi: Kakšen je svet? Kakšni so njegovi zakoni? Kako se je po njih razvijal doslej? Kam drži torej pot zanaprzej?

Vsako hrepenenje, ki se oddaljuje od take stvarne podlage in si postavlja cilje iz same fantazije, je brezplošno.

Poznat svet in njegove zakone pa ni malenkost. To mora človek sam sebi priznati. To si mora priznati tudi socialist; in nadalje si mora logično priznati, da tudi popolno spoznavanje in razumevanje socializma ni malenkost.

Če je tako v teoriji, pa postaja stvar še veliko bolj občutna v praksi. Kadar se delavske organizacije tako razvijajo, da dobe resničen vpliv na politično življenje, tedaj se to občuti. Tu intam je delavec izvoljen v kakšno zastopstvo ali v kakšen urad. Naenkrat mu je treba izpolnjevati natančno

določene naloge. Treba je na primer sodelovati v mestnem gospodarstvu. Smer, v kateri mora socialist v takim slučaju hoditi, mu daje program njegove stranke. Ampak noben program ne more biti tako obširen, da bi iz njega spoznal vse podrobnosti svoje naloge. Tu je kratkoma treba znanja, in če ga nima, bo mož svoji stranki in delavstvu sploh lahko napravil več škode, kakor pa dobrega.

Za legislature, za kongres, za najvišje urade postavljamo kandidate. Tu pa ni dovolj, da je človek "dober socialist," kar navadno toliko pomeni, da čuti socialistično. S samimi obetkami ne opravimo nič na takih mestih. Poznati je treba stvari, za katere gre, in temeljito jih je treba poznati. Ne smemo se tolažiti, da pošiljajo meščanske stranke pogostoma tepece v kongre; socialistem se ne ravnajo po slabih zgledih in mora stremeti za najboljšim.

A ni nam treba misliti le na največje naloge, da spoznamo absolutno potrebo znanja. Spominimo se le na temelj vsega svojega dela: Na svoje organizacije.

Sestavljene so organizacije iz članstva. In člani socialističnih organizacij morajo seveda biti socialisti.

Nihče ne more biti prepričan socialist, če ne pozna socializma. In da nam zelo manjka takih prepričanih socialistov, da vsled tega tudi vsi naši uspehi niso taki, kakršni bi lahko bili in kakršni bi morali biti, je pač tako gotovo, da ni treba posebnih dokazov za to.

V premnogih slučajih se ljudje zanašajo na svoja čustva. To se opaža tudi v socialističnem gibanju. Čuditi se ni temu, kajti večšina prihajajo ljudje v stranko iz čustva. Srce jih pripelje v organizacijo. Srce se upira krivičnim razmeram na svetu, in ker so socialisti največji nasprotniki teh razmer, pride k njim. S sabo pa prinese gotove ideje, ki so se v njem samem porodele iz nezadovoljnosti. Te ideje so po njegovem mnenju socialistične; večinoma so pa v resnici utopistične. Če ne pride potem v organizaciji socialistično znanje na njih mesto, zabrede vsa organizacija lahko v utopizem. Namesto napredka imamo tedaj nazadovanje.

Tak utopizem postane za vse delavsko gibanje lahko velika nesreča. Odvede ga na stranske poti, oropa ga stvarnih uspehov in potem je treba neznanega dela in truda in žrtev, da se pride iz zmot spet na pravo pot.

Delavec, ki res pozna in razume socializem, bo vedel, da ni za njegov razred rešitve brez socialističnega preobrata. Njemu bo jasno, da je razredni boj neizogiben, da se morajo za ta boj zbrati vse delavske moči. Jasno mu bo, da more delavstvo znatno, le če more dograditi svojo organizacijo na političnem, strokovnem in gospodarskem polju. In če bo imel to spoznanje, ga ne bo nič na svetu moglo odvrniti od edine prave poti.

Nasprotno pa bo delavec brez dobrega socialističnega znanja vedno nezanesljiv. Vsaka demagogija mu lahko postane nevarna. Če mu more nasprotnik postreči z lepšimi frazami kakor socialist — in to res ni težko — ga bo lahko premotil, ga bo lahko odvedel v drug tabor, tako razdejal delavske enote, uničil delavsko bojno moč in tako v delavsko pomočjo oslepil delavstvo.

Pa ni treba niti resničnega nasprotnika za take rezultate. Prijatelj jih lahko doseže in celo z najboljšim namenom. Nič drugega ni treba, kakor da je ta prijatelj sam utopist. On smatra svoje ideje za socialistične. Sodrugu, ki so socialisti po sreči, so take ideje simpatične, so za jih oklepajo z vso močjo svojih čustev. In z utopičnim voditeljem zabredejo sami v utopijo.

Le resnično socialistično znanje nas more obvarovati takih zmot.

Kdorkoli si domišlja, da je socialist, pa ne pozna socializma, se moti sam o sebi. Lahko je član strokovne ali gospodarske organizacije, lahko je prijatelj ali pristaja stranke, toda socialist še ni. Stranka se ne more nauj zanašati in nikdar se ne more vedeti, kateri veter ga odpilne.

Kakor demagogija nasprotnikov, tako tudi osebne simpatije ali antipatije ne bodo mogle premotiti resničnega socialista. Kajti vedel bo, da so načela nekaj drugega kakor osebe. V organizaciji ne bo, ker so mu oči ali brki tega ali onega sodruga všeč, pa tudi ne bo uhajal iz organizacije, če mu obleka ali manire onega ali drugega sodruga ne ugajajo. Njegova disciplina bo utemeljena v spoznanju, ki ga bo varovala vsake zmotne temperamenta.

A še le kakor bomo imeli dovolj takih sodrugov, bomo lahko napredovali.

Kako naj jih pridobimo?

To je vprašanje, kateremu se ne smemo na noben način več izogibati. Kajti čim več imamo pristave, tem važnejše in aktualnejše je to vprašanje.

Težave so res velikanske. Zlota samo med delavstvom, ampak ima globoke korenine v slovenskem narodu sploh. Med burževski ni nič boljše. Le da nas to ne sme tolažiti. Delavstvo mora skrbeti zase, ker ne bo nihče drug skrbel zanj. In posebno socialistične izobrazbe mu ne bodo podajali ne liberalci, ne klerikaleci, ne le zato, ker je sami nimajo, ampak tudi zato, ker niso tako na glavo padli, da bi si sami vzgajali nasprotnike. Kakor se mora delavstvo osamosvojiti na vsakem polju, tako tudi v izobrazbi.

Eno sredstvo delavske izobrazbe, o katerem smo že neštokrat govorili, je časopisje. Temu je pri nas trdo poslano in sicer najprej zaradi tega, ker izpolnjuje svojo pravo nalogo in ker je med našim ljudstvom premalo socializma. Odtod tiste večne tožbe, da so socialistični časopisi pretežki. Bila bi pa vendar največja nesreča, če bi se socialistični list hotel ravnati po teh tožbah, kajti tedaj bi ne smel biti več socialističen. Za vsakovrstne marne in čenče bi bila škoda vseh velikih žrtev, ki jih zahteva izdajanje socialističnega časopisja. To je itak že preobilno preskrbljeno v drugih časopisih. Socialističen list pa mora vzgajati socialiste. To je njegova naloga.

Toda list je le eno sredstvo. Važen je, ker trajno vpliva na svoje čitatelje in ker je vedno pripravljav na boj z nasprotnikom. Enega pa ne more izpolnjevati: List ne more dajati delavstvu sistematičnega pouka. Tudi knjiga ne more tega, dasi je tudi ona zelo važen pripomoček.

Za sistematičen pouk je treba šole. Poizkušalo se je tudi s tem. Uspehi so bili doslej nezadostni. Razlogi so zelo enostavni. Primanjkovale je učnih moči, primernih prostorov večinoma ni bilo, sredstev, brez katerih se nič ne opravi, še manj. Največje zlo pa je menda to, da ni bilo prave organizacije, ki bi skrbelo, da se odpravijo nedostatki.

Z vsestransko dobro voljo bi se pa gotovo tudi te težave premagale. Tudi za že obstajajoče organizacije, prav posebno za podporne, je važno, da dobe njih člani boljše izobrazbo, ker se brez nje nikdar ne bodo rešili onega zla, ki ga najbolj čutijo: Fluktacije svojih članov. Če bi te organizacije resno pomagale, bi se lahko ustanovila učna organizacija, kateri uspehi bi desetoro poplačali vsako žrtev.

Zanimivo je, kako so prišli beneški Slovenci pod Italijo. V 19. stoletju so se pričeli narodi prebujati iz narodnega spanja, narodna ideja, ki jo je zbudila francoska revolucija, je butnila z vso silo na dan. V Italiji, razdeljen na toliko majhnih držav, je pričelo vreti; pričela se je propagirati ideja združenja in boj malim italijanskim državicam, posebno pa Avstriji.

Prišlo je revolucionarno leto 1848. Avstrija je preopredala pod smrtno kaznijo uvažati orožje na Beneško, ker je vedela, da se pripravljajo revolucija, toda vse zaman. Vthotapljali so jo na vso moč, prebivalci so se obojevali, pripravljali nad soteskami kaenje, da napadajo avstrijske vojak, kakor hitro se prikažejo na beneških tleh. Vsed agitacije in manjvinih obljub so se dali pregovoriti tudi beneški Slovenci in se pridružili Italijanom. Kakor hitro pa se je raznesla vest, da je pape žbogoslovil Italijo, da se je uprl Videm, Benetke, Milan in druga mesta, tedaj so pričeli nastopati tudi beneški Slovenci, vsi navdušeni za svobodo, bratstvo in staro beneško republiko. Ustanovili so si narodno stražo, kateri sta poveljevala inženirja pl. De Portis in Koren. Nad Nedžio so zgradili dve barikadi iz kameinja, pobočja Matajurja in Mije so pa podminirali, na njih pa položili še velike skale. Toda vse to ni nič pomagalo. Ko so zvedeli, da je padel Videm Avstrijem v roke, so kmetje odložili orožje in se vrnili na svoje domove, avstrijski bataljon, ki je prodiral od meje sem, je pa čisto lahko zasedel Čedad. Še so se našli med beneškimi Slovenci ljudje, ki so hoteli na vsak način prepediti Avstrije iz Čedada, toda zmagalo je končno spoznanje, da je odpor brezuspešen.

Ko so pa proglasili Italijo za kraljestvo, so se pričele širiti med beneškimi Slovenci z vso silo garibaldinske ideje. L. 1864. se je n. pr. obleklo 24 slovenskih mladeničev v garibaldinsko uniformo in nastopilo pred cerkvijo v Gornjem Brnasu (Vernassimo.)

Prišlo je l. 1866. Italija je napovedala Avstriji vojno, da si tako s silo vzame Benicijo. Beneški Slovenci so se pridružili Italiji. Takrat so doneli po slovenski Beniciji klic "proč od Avstrije" in kakor l. 1849. je tudi sedaj odmevala revolucionarna pesem, v kateri so izražali beneški Slovenci svojo ljubezen nasproti Italiji. Po vojni l. 1866. in premirju v Krminu (27. julija) so napravili tudi med beneškimi Slovenci ljudsko glasovanje (plebiscit). Vsi, ki so glasovali, so se izrekli za Italijo, ker so bili isti Avstrije in so vsako izpremembo smatrali za zboljšanje. samo en Slovenec je bil proti združitvi z Italijo. Avstrija si je sicer prizadevala ohraniti si Benicijo vsaj do reke Ter (Torre), kjer so večidel stanoviti Slovenci. Zato je ukazala svojemu delegatu Reji di Castelletto (iz Brd pod Medano), naj osnuje za to ozemlje posebno vladno vojsko. Ko so meseca avgusta l. 1867. določevali politično mejo med Avstrijo in Italijo, si je še enkrat poskusila Avstrija ohraniti šentpeterski okraj, in za to je bila pripravljena odstopiti Italiji primirski okraj na Tirolskem. Toda azstoj! Italija je odgovorila, da tega ne more storiti, češ, da je že odločil plebiscit.

S tem je odbila zadnja ura Beneški Slovenci. Leta 1867. je žrtvoval glavni kraj Beneške Slovenije svoje ime združenju Italiji. Občinski svet je sklenil na javni seji, naj se "Šentpeter Slovenije" odslej imenuje San Piedro al Natone.

Iz Washingtona, D. C., poročajo: Štiri vodilne atlantiške parobrodne družbe so prišle v soboto ob 12.01 pod kontrolo železniške uprave.

Predsednik Wilson je s proklamacijjo prevzel štiri parobrodne družbe: Clyde, Malary, Merchants and Miners in Southern Steamship kompanije in jih podredil kontroli zvezne železniške uprave.

Ta akcija pomnoži obrežne ladje pod vladno kontrolo za tri in šestdeset, ki poprečno odrinejo po 3,500 ton vode, tako da ima sedaj vladna uprava sto enajst obrežnih ladij pod svojo kontrolo.

Svoboda in socializem.

Veliko je ljudi, sicer dobrih in pametnih, ki jim je socializem sicer z ene strani simpatičen, ki pa se ga vendar naravnost boje in če se ne bore proti njemu, vsaj ne ganejo z mezinem, da bi pomagali njegovebu gibanju in ga pospešili.

Boje se, da prinaša socializem smrt svobodi. Pogostoma so to močne individualnosti, sposobne za velika dela, ki pa še bolj kakor poprečni ljudje čutijo potrebo svobode za svoje življenje in delovanje. Društvo, v katerem bi jim bilo od konca do kraja vse predpisano, kjer bi bilo vse njihovo življenje pod večnim nadzorstvom, kjer bi morali vsako svojo misel podvreči misli večine, kjer jim ne bi ostal noben kotiček za njihove skrivnosti, ki so jim drage prav zato, ker so skrivnosti, — tako društvo ne bi bilo zanje le znosno trpljenje, ampak bi zdrobilo njihovo moč, ubilo njihov polet in uničilo najboljšo, kar bi mogli dati človeški družbi.

O socializmu je res precej razširjeno mnenje, da hoče stlačiti vse svet v nekakšno ogromno kasarno, kjer se bo vse človeško pleme gibalo kakor velikanska mašinerija in kjer bo za korist družbe 000 mož, ki so zabili na teden 1,350,000 žebeljev. Zabijanje žebeljev nam predočuje dvajset odstotkov dela pri gradnji ladije.

Iz vsega tega je pa tudi razvidno, kako važna reč je delo, ki ga nekateri radi omalovažujejo, ker so vajeni, omalovaževati tudi delavca.

be vsakdo moral žrtvovati svojo osebno svobodo.

Socializem spravlja v nasprotje z individualizmom in mislijo, da ni za človeštvo mogoča druga alternativa kakor ta:

Absolutna pravica osebnosti ali pa absolutna pravica družbe.

Kaj pomeni absolutna pravica osebnosti, nam približno kaže sedanja kapitalistična družba. Ta pravica vodi neizogibno do načela, da je močnemu in brezobzirnemu vse dovoljeno. On sme uživati desetkrat, dvajsetkrat več kakor drugi; če ne more poznati vsega, kar nagradi, sme nakladati kupe, polniti skladišča, bodisi da stradajo množice drugih zaradi tega. Če ima moč, sme izkoriščati narodo in ljudi, zatirati razrede in narode; tudi krasti, ropati in ubijati sme.

Zaradi pravice ene osebnosti lahko pogine vaka pravica tisočih drugih osebnosti.

In ne more se niti trditi, da je taka absolutna osebnost res najmočnejša in boljša od drugih. Kajti moči za izkoriščanje ne daje v kapitalistični družbi poseamezniku naroda, ampak denar. Izkoriščevalec je lahko navaden slabotnej na duši in na telesu; z denarjem si lahko kupi glave, ki morajo misliti zanj. Lahko je napol slep, brez misla za barve in oblike; denar mu dovoljuje, da napolni stene svojih salonov z umotvori največjih mojstrov in okrade za ta užitek tisoč ljudi, katerim bi bil bolj namenjen. Grd in oduren je lahko, ali z denarjem si lahko kupi ljubezenske na-

slade, po prirodi namenjene drugim.

Absolutna pravica osebnosti vodi v tiranstvo in suženjstvo. Ona ne daje svobode, temveč jo uničuje.

Kdor ljubi svobodo, se ne more ogrevati za skrajni individualizem.

Ali tudi absolutna pravica družbe bi bila neznosna. Tudi ona bi pomenila tiranstvo. Toda socializem nima z njo nič opraviti. Človek je individualnost. Čim razvitejši je, tem bolj čuti to. Individualnost zahteva svobodo in jo potrebuje kakor pluća zraka, kakor riba vode, kakor zemlje rastlina. Brez svobode zamre individualnost, kakor povene evetlica brez vlage.

O tem ni bilo nikdar dvoma med socialisti. In socializem ne stremi po armadi na mrtvo dreširanih rekrutov, temveč po organizirani družbi svobodnih ljudi, po družbi, ki bo individualne stali da in zajamčila toliko svobode, kolikor je le more uživati pesameznik, ne da bi s tem škodoval družbi.

Socializem je v prvi vrsti in pretežno gospodarski problem. Anarhija kapitalističnega gospodarstva omogoča izkoriščanje, za tiranstvo, brezpravnost, tiranijo teptanje pravice, uničevanje osebnosti.

Da pride osebnost do svoje naravne veljave, je treba gospodarškega sistema, ki prepreči dose danje izpčevanje množice v prid posameznikom; treba je sistema, ki bo služil družbi. To je sistem družabno organiziranega dela in

ta je le tedaj mogoč, ako so delovna sredstva last družbe.

V tem ni nič krivičnega, zakaj delo zahteva naroda. Torej ga sme zahtevati tudi družba, ki bo zato svojim članom delavcem dajala, kar potrebujejo, to se pravi, kar so družabno producirali.

S tem bo družba človeku zagotovila najboljše življenje, ki bo po stanju vede, tehnike, kulture mogoče.

In šele s tem bo individualnost dobila neodvisnost in podlago za svobodno življenje.

Socializem ne uničuje svobode, ampak jo prinaša.

Iz Washingtona, D. C., poročajo: — Justični tajnik in mnogo senatorjev nasprotuje zahtevi, da bi vojna sodišča sodila prestopke in zločince proti špionski postavi. Ta opozicija najbrž povzročí, da se bo sprejeta Chamberlainova predloga. Mnogo senatorjev pravi, da je tak zakon nepotreben, treba je pa dati justičnemu departmentu večjo moč. Senator Borah je dejal, da bi bil tak zakon protustaven.

"Po tem zakonu bi lahko aretirali vsakega obrtnika ali delavca ali urednika, sploh vsakega človeka, ne da bi bilo izdano zaporno povelje in ne da bi poznal obtožnico. Postavili bi ga pred vojni sod, obsojili, kaznovali ali eksekutirali. Mislim, če ohranimo svoje ravnotežje in zaupanje v svoje institucije in lojalno ljudstvo v tej težki in izvajamo odločno oblast, ki je naša po republikanski formi vlade, tedaj ni potrebe za take postave."

V lastni zadevi.

Na dan, ko praznuje zavedno delavstvo praznik, je pač primerno, da izpogovorimo list, ki mu služi na njegovi poti, tudi sam o sebi nekoliko besed. Več kakor dvajset let spremlja "Proletarec" zavedni slovenski proletarijat v njegovih bojih in brez bahanja se lahko pravi, da ga je v mnogih težkih urah ne le spremljal, ampak tudi vodil.

"Proletarec" je porodila živa potreba. Sodrug, ki so že v časih njegovega začetka živeli v Ameriki in sodelovali pri ustanovitvi v onih težkih dneh, nam pripovedujejo, kako je bilo. Zaprek in težav je bilo brez konca in kraja. Da so jih premagali, nam dokazuje Proletarčev obstoj. Če ne bi bilo velike potrebe za tak list, bi bile vse tiste žrtve nemogoče.

Tudi danes se še ne more reči, da nima Proletarčev težav. Delavstvo je imelo slabe čase v Ameriki, dasi so političarji pogosto mnogo deklamirali o prosperiteti; in neugodne razmere delavcev čuti vedno tudi njih list.

Ali pa je vredno doprinesati vse žrtve in trpeti vse sitnosti, ki jih povzročajo izdajanje takega časopisa? Ustanovitev "Proletarca" je bila pred dvajsetimi leti potrebna. Ali je morda njegova naloga že opravljena, pa bi šel sedaj lahko k večjemu počitku? Mnogo dela, skrbi in denarnih žrtv bi se s tem prihranilo. Najde se pogostoma list, ki izhaja iz to, da izhaja, da ima kakšna tiskarna opravlja, ali pa da se more kdo imenovati "urednik". Kjer je položaj tak, bi bilo res boljše, če se ne bi po nepotrebnem mazel papir.

Ali kar se tiče "Proletarca", ni njegovo izhajanje danes pač nič manj potrebno kakor pred dvajsetimi leti. Njegove naloge niso minile, ampak so se še izdatno povečale in pomnožile.

"Proletarec" je socialistično glasilo, in že s tem je povedano, da ne more biti njegova naloga opravljena, dokler ne bo socializem uresničen. Slovenci niso izumrli v Ameriki, niso se po-

kapitalistili, njih ogromna večina, lahko bi skoraj rekli vsi, so ostali delavci; torej je tudi socialistično glasilo v slovenskem jeziku potrebno.

To so vse očitne reči. Ali z vsem tem je še prav malo povdano. Velika je bila Proletarčeva naloga pred dvajsetimi leti, še mnogo večja je postala sedaj. In od leta do leta bo in mora biti večja.

Ko se je ustanovil, je moral "Proletarec" dramiti. To je bila njegova poglavitna dolžnost. Velikanska množica našega delavstva se ni takrat niti izdaleč zavedala svojega položaja. Če konstatiramo to kot golo resnico, jim ne očitamo ničesar. Tako je bilo, ker ni moglo biti drugače. Vsaka prikazen, naj nam je prijetna ali neprijetna, ima svoje vzroke, in važnejše od vsega drugega je, da spoznavamo vzroke. Tudi pomanjkanje zavednosti med našim delavstvom v preteklih časih je imelo svoje vzroke. Razmere so iz njih napravile to, kar so bili. Sami niso bili krivi, da jim niso bile razmere ugodne. Iz Evrope jih je prihajalo le malo sem, ki so bili že tam socialisti. Tukaj so našli malo prilike, da bi se seznanili s socializmom. Deloma je bilo tega krivo neznanje deželnega jezika, deloma drugi razlogi.

Velika večina delavcev je mislila tako, kakor jih še danes mnogo misli: Da mora biti vse na svetu, kakor je. Da morajo biti bogati in reveži; da ni delavec sposoben za kaj drugega, kakor za lopato in cepin, in da mora biti zaradi tega hvaljen gospodarju, ki mu daje dela.

Treba je bilo torej pripraviti prvo luc. "Proletarec" je moral dramiti razredno zavest. Kdorkoli je kdaj oral ledino, ve, kakšno težko delo je to. Zategadelj radi verjamemo, da ni bilo poslano na rožice tistim, ki so stali ob zibelki Proletarca. Danes so lahko ponosni, da so opravili to delo.

A še danes jih je mnogo po Ameriki razredno nezavednih. Še čitamo po časopisih za "uboge

na duhu," kjer se pridružujejo delavci po dopisih, da so kapitalisti potrebni, ker ne bi bilo sicer nikogar, ki bi dajal delavcem dela. In kdor jim daje dela, jim daje po njihovem mnenju kruha. Če ne bi bilo kapitalistov, bi torej morale ogromne množice delavstva stradati, prezebati, umirati od lakote.

Vendar pa je iz nekdanje večine tekem časa postala manjšina. Tistih, ki mislijo tako suženjsko, je od dne do dne manj, množi se pa četa zavednih, ki so spoznali, da ne vzdržava sveta kapital, ampak delo.

Kljub temu ne smemo pozabiti na tiste, ki še niso v našem taboru, kajti socializem ne more zmagati kot sekta kakšne manjšine, ampak le kot velika organizirana večina delavstva. In ta večina mora biti socialistična, kajti sicer ne zmaga z njo socializem, ampak ideje, ki so lahko vse kaj drugega kakor socialistične.

Treba je torej pridobiti tiste tovariše, ki hodijo še po drugih potih, da dobimo armado, ki bo sposobna za zmago. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da se je tekem časa zbrala četa zavednih delavcev, ki so že davno prebavili prve pojme socializma in zahtevajo sedaj po pravici kaj več. Ne le da smejo zahtevati, da se jim ne ponavlja le to, kar so že davno čitali in vsesali vase, ampak tudi potrebno je, da dobivajo novega čtiva. Socializem je velik; njegova podlaga je obširna, njegove naloge so mnogoštevilne. In delavstvo jim mora vsem postati kos. Le tako postane sposobno za svojo končno zmago.

Tako mora list služiti dvojni nalogi. Pridobivati mora nove pristaše, obenem pa mora zadovoljevati stare in jim odpirati širše obzorje.

Lahka ni taka naloga. Posledica je tudi ta, da ne more ne enim ne drugim naročnikom popolnoma ustrezati. Začetnik najde v listu mnogo reči, ki so mu "previsoke." Za starega sodruha so marsikaterere reči postale nepotrebne.

Ampak razmere so premočne, da bi jih mogli prezirati. Bilo bi seveda najbolje, ako bi mogla izhajati dva "Proletarca"; eden, ki bi dramil še nezavedne in podajal najpotrebnejšo snov tistim, ki so šele prišli v naše vrste; drugi, ki bi zadoščal višjim zahtevam starejših in v začetnih pojmih utrjenih sodrugov.

Lahko je pa spoznati, da je to praktično nemogoče. Za dva izključno socialistična lista je slovenskega delavstva v Ameriki premalo, zlasti če se vpošteva, da je časopisov v našem jeziku itak že razmeroma zelo veliko število. Zato ni drugega izhoda, kakor da se list prilagodi razmeram in prinaša nekaj enim, nekaj pa drugim.

Če hočejo čitatelj biti pravični, morajo priznati, da je tudi z drugimi listi tako. Zelo malo bo dobili čitateljev sploh, ki bi katerikoli list čitali od konca do kraja. V vsakem si odjemalec izbere tisto, kar je zanj, ali pa kar vsaj sam misli, da je zanj. A pri "Proletarcu" bi se lahko vzelo v poštev, da tudi za starejšega naročnika ni ravno izguba, če čita še enkrat, kar že ve; mlajši bo pa tisto, kar se mu danes zdi "previsoko," lahko razumel, kadar se dovolj navzije lajših snovi.

Glavno je to, da je list, kakrščen je "Proletarec," potreben, kakor je potreben socializem sam. In zato ga je treba ohraniti, četudi postajajo razmere iz mnogih vzrokov težje. Draginja je zadelata tudi časopisje, in še prav obetno ga je. zadelata. Pri tem izostaja naseljevanje, ki je pred vojno ustvarjalo rezervar novih naročnikov, na drugi strani se je pa časniška konkurenca pomnožila.

Vse to pa vendar nič ne pomaga. "Proletarec" je potreben. In kjer je resnična potreba, mora biti izpolnjena. Pridobivanje novih naročnikov dela težave; to radi vpoštevamo. Ali tisti, ki opravljajo ta neprijetni posel, ne smejo pozabiti, da dela tudi izdajanje takega lista težave. Skupaj moramo gledati, da premagamo take težave; z združenimi močmi pa pridemo do cilja.

Formule za sklepanje miru.

Pisanje in govori o formulah za sklepanje miru so v tem času nekaj vsakdanjega. O njih govore pacifisti, socialisti, reformisti in razne vlade, ki so prizadete v vojni. Eni imajo formule, drugi govore o miru brez njih. Brez formul o miru govore pred vsem avstrijski Karl, nemški Viljem in bržkotne po nalogi zadnjih dveh papež Benedikt. To seveda ne pomeni, da se bliža mir, ampak da se od ene in druge strani poizveduje in tiplje žila, potom katere bi se seznanilo, kako bi se dalo govoriti o miru, kakšno formulo ima ta in kakšno druga stran. Ampak ne samo zato, da se seznanijo s čutili, kako in na kakšen način bi prišli do miru, marveč, kar je lahko mnogo važnejše, da se po ovinkih eno ali drugo mnenje izkoristi, kadar pride čas za to, bodisi že na bojnem ali diplomatskem polju, v stratežične namene.

Ali imamo tudi socialisti kakšne formule za podlago sklepanja miru?

Aksiomalna teoretična formula splošnih socialistov je mednarodna solidariteta, iz katere naj izvirja mir vsled tega, ker bi brez soglasja delavstva, v ožjem smislu armade, ne bilo mogoče voditi sploh nobene vojne. To teoretično načelo, ki se torej predpostavlja, naj po naših končnih nazorih odgovorja vsenu vojnemu vprašanju, in iz tega se zaključuje, da je vsak drug argument v tej zadevi nepotreben. Lahko bi rekli, — vzeto v ožjem smislu — da to stališče logično izključuje vsako drugo formulo za sodelovanje pri sklepanju miru. Toda tako vendar ni. Vemo namreč, da more biti solidariteta uveljavljena šele tedaj, ako se ji odzove zadostno število tistih, ki jo žele uveljaviti, kakor se more reči na primer, da je dolar šele tedaj cel, če je sto centov.

Zato ostane ta formula samo teoretični aksiom, in vsled tega pri sklepanju miru res ne more imeti vloge.

Toda iz tega ni treba sklepati, da je zato vsaka misel na sodelovanje pri sklepanju miru na splošno zgrešena in vsled tega izključena. Ravno narobe: kakor imamo za tekoče delo minimalni program, tako moramo smatrati mirovne pogoje za eno točko v našem minimalnem programu. Za ta slučaj postavimo lahko svoj program, ali pa se pridružimo tistemu, ki že obstoji in ki se nam zdi najboljši in najpraktičnejši z ozirom na naš razvoj.

Kakšne so formule, ki so nam danes znane, da jih lahko analiziramo, se jim pridružimo ali jih zavrnemo?

Do danes so nam znane — odševši papeževoto noto — Wilsonova parola "mir brez zmag", formula ruskih revolucionarjev, ki se glasi "ne aneksij in ne odškodnine in pravico, da si vsak narod sam odločuje o vladanju" in formule, ki jih je od časa do časa izdal mednarodni social. biro v Stockholmu, izražujoče željo nekaterih socialističnih odposlancev, naznanjujoči svetu, da Internacionala vendar ni tako mrtva, kakor se svetu prikazuje. Ker se ni zdi, da dobimo v Wilsonovi paroli formulo za skoraj vse tiste note, ki so izšle in so nam znane, čeprav ima morda v detajlih druga od druge, različni namen in končni cilj, se zdi važno, baviti se z Wilsonovo formulo — prej parolo: "Mir brez zmag."

Predno preidemo na razmotravanje formule same, je treba vpoštevati spremembo razmer, pod katerimi je bila izrečena parola — pozneje formula, da vidimo, če je parola, ki je bila izrečena predno je vstopila Amerika v vojno in formula, ki jo je razvil Wilson potem, ko je šla Amerika te primere, to je soglasja in nesoglasja drugega z v vojno, vzdržljiva tudi v tem slučaju; kajti od drugim, je mogoče vzdržati ali zavreči eno in

drugo. Pred vsem moramo imeti pred očmi tole: parolo "mir brez zmag" je izrekel Wilson v času, ko Amerika ni bila v vojni in se morda tudi ni pričakovalo, da bo: ergo je na strani Wilsona obstajala možnost, da postane v mirovnem vprašanju posredovalec. Toda Amerika je šla v vojno, in sedaj nastane vprašanje: ali more parola, ki jo je izrekel Wilson, preden je šla Amerika v vojno, še služiti formuli, ki jo je Wilson pozneje razvil, ko je bila že Amerika v vojni, in to morda celo za njeno podlago?

Poglejmo. Mir brez zmag. Kako je to sploša mogoče? Ali je to sedaj sploh mogoče?

Wilsonov mirovni program gre v kratkih potezah za dosego trajnega miru potom ustanovitve mednarodne organizacije kulturnih narodov; avtonomija malih kakor velikih narodov, nevtraliziranje važnih pristanišč in vodnih cest in mednarodna vojska za vzdrževanje miru.

Ta program pomeni organizacijo kulturnih narodov vsega sveta, kapitalistična internacionala pod kontrolo vlad, nekakšen trust ali unija tistih narodov, ki so dosegli kapitalistični razvoj. Po tem razvoju se meri namreč današnja demokracija. Odtod boj za upravo demokracije. Miren razvoj kapitalizmu, dokler mu je živeti, naj vodi konsekvntno v dovršenejšo obliko, naj objame, če je mogoče ves svet, kakor mu je namenjeno po gospodarskih in političnih zakonih — to, kakor izgleda, je, hoté ali nehoté, namenoma ali ne namenoma Wilsonova zadača.

Predsednik Wilson ve, da se vojna ne vrši le za igračo ali "špas", ampak da ima svoje gospodarske vzroke; ne kaprice, ampak katere gospodarska sila bo odkladala na zunanjem trgu čez mero nakopičeno blago, ki se vsled profitarškega sistema ne porabi doma, odločuje. Ti trgi so največkrat pri zaostalih — torej nekulturnih narodih. Za te trge gre pred vsem; vse drugo je le postransko. Ti trgi povzročajo medsebojno konkurenco in vojne. Da se odpravi vojna, je treba odpraviti torej njene vzroke — konkurenco za trge. To, meni, se odpravi na ta način, da se ustvari mednarodna kooperacija, mednarodna zveza, kakor delajo n. pr. kapitalisti kartele in truste, da se izognejo medsebojni konkurenci. Svobodna trgovina brez nasilja. Tako bi stali na eni strani kulturni, t. j. kapitalistično produktivni narodi, na drugi pa nekulturni ali konsumni narodi, ki bi pa prihajali v to zvezo, čim se njih družabna stopnja produkcije približa prvim.

Predsednik Wilson, kakor izgleda, hoče s tem vzbuditi pozornost za dejstvo, da gre za nesporazum, (morda jemlje on to le psihološki) za nepravilnost mehanizma družabnega organizma, katerega je treba korigirati. Iz tega bi se dalo sklepati, da misli takole: misel, da mora svetoven trg vladati ali prevladati izključno nemški ali angleški kapital, je napačna. Po njegovem mnenju — če ga razumemo prav — ni treba, da je kapitalistična internacionala pobarvana izključno z nemško ali anglo-saško narodno barvo — katere bi že, v tem konfliktu zmagala, ampak naj bo vsebarvna; to je, kapitalistični razvoj naj bo dostopen vsem narodom enako, naj vsebuje vse barve napram svoji gospodarski mogočnosti, ki se zrealijo v investicijah in aktivnosti posameznih narodnih akcionarjev, kakor se to izvaja n. pr. v kartelih in trustih. Kdor pozna načelo organizacije, mu bo takoj jasno. Vzporodno s tem načelom se da razlagati Wilsonova parola in formula končnega miru brez zmag. Toda v zvezi s tem, da smo skušali definirati teoretično stran te formule, ostaja sedaj nerešeno drugo vprašanje, ki naj uvrstvi ali razbini to,

kar smo skušali definirati: kako doseči uveljavljanje te formule? Ali je mogoče misliti, da bi Nemčija — in čisto gotovo tudi Anglija, čeprav je zaveznica Amerike — sprejela to formulo za podlago sklepanja miru? Gotovo ne! Kajti dokler bo Nemčija čutila sama v sebi in svojih zaveznikih neomajnost, se ne bo ozirala na tak program. Notranji nemiri ali slučajna revolucija v Nemčiji in Avstriji bi to spremenili. Toda mir nemške vlade — in tukaj zopet ne smem izvesti angleške — je imperialističen mir, mir čisto nasproten Wilsonovi formuli, ki gre za mir demokracije, vladne kontrole nad kapitalistično internacionalo. Ker sta si ta dva mira očitno v diametralnem nasprotju, je razumljivo, da je zmaga na bojnem polju nujna; zmaga nad Nemčijo z orožjem, in diplomatska ali drugačna zmaga nad Anglijo, da se "mir brez zmag" po zmagi omogoči. Kdor bo imel večjo silo, ta bo zmagal. Za mir, raztolmačen na podlagi Wilsonovega programa, je treba torej predvsem zmage, sicer ostane ves program utopija.

In sedaj nastane vprašanje: ali nam je Wilsonov program dovolj simpatičen, da ga adoptiramo?

Pri sklepanju miru je za stranke, katerih ožji programi ne morejo priti v poštev, taktno, da se gleda na manjše zlo — in manjše zlo v tem slučaju je demokracijska forma vladanja, kjer ima vsak narod svoje pravice vladati se, kakor mu dopuščajo gospodarske razmere — nasprotni drugemu zlu, obseženemu v imperialistični formi vladanja, kjer je vse podrejeno avtokratski centralizaciji in po milosti izbranih krogov od zgoraj. V tem soglašajo tudi ruski revolucionarji.

Z mednarodno organizacijo, kakršno zamišlja Wilson, sicer ne pade kapitalizem, ki še ni izvršil svoje zgodovinske naloge, ampak podlago dobi za svojo nadaljno pot mednarodne kooperacije mesto mednarodne vojne. To so drugi strani ne pomeni, da bo kapitalizem v okvirju narodnih skupin pacifičen, in da s tem izginejo boji med delom in kapitalom. Nikakor ne; razredni boj ostane, dokler ostane kapitalistični sistem. Napredek, ki ga vidimo socialisti v rekonstrukciji mednarodnega kapitalizma in od katerega je v marsičem odvisen tudi napredek socializma, tiči v tem, ker padejo pogoji za povzročitev mednarodnih vojn, hujskanje naroda proti narodu, kar pomeni, da bo delavstvo mnogo bolj spoznavalo svojega sovražnika doma — to, kar se je dosedaj od strani kapitalističnega razreda znalo tako spretno odvrtni s hujskanjem na zunanega sovražnika. Ker bo vsak narod odločeval o svoji usodi sam, bo nosil tudi sam svojo odgovornost za posledice, in ne bo mogel nihče zvrčati krivde na drugega, kakor se to godi danes.

Če v Nemčiji in Avstriji v tej vojni ne pride do revolucije, ki bi naravno v drugem slučaju vso situacijo izpremenila, tedaj bi bila Wilsonova formula za sklepanje miru za socialiste sprejemljiva, kajti pacifična kapitalistična internacionala — v smislu kakor zamišljamo socialisti svoje — ko trdimo, da je rešitev narodnostnega vprašanja nujna za njeno konsolidiranje, bi pomenilo kristaliziranje kapitalistične družbe, njenega narodnega in mednarodnega organizma, njena spopolnitev in iščenje poti socialističnemu gibanju, njega taktični in organizacijski sleditvi prvemu — kapitalizmu, ki se do sedaj ni oziral ne na psihološko niti etičko stran organizmov, ki tvorijo mednarodno celoto. Tak program nam daje garancije, da bi bil socializem v mednarodnem smislu lahko pacifičen, kajti le tedaj, če bo pacifičen kapitalizem, temelje na

predpisih in predpostavkah mednarodne uprave — na podlagi avtonomije in miru, je mogoče zahtevati, naj bo pacifičen tudi socializem. Imperialistična politika v službi kapitalizma, z nerešenimi narodnostnimi vprašanji in drugimi problemi, izhajajoč iz kulturnih — psiholoških in etičnih virov, nam ne more dati garancije za miren razvoj, pa naj se ta razvoj nanaša na kapitalizem ali socializem, kajti socializem ni prednik, ampak potomec kapitalističnega razvoja in mora torej eo ipso slediti bojem, ki mu jih dikтира prvi v notranji in zunanji politiki narodov. Zato imajo socialisti v tej vojni izbirati med imperializmom in sočasno demokracijo. Prvi nosi v sebi krali za daljne vojne — drugi obljublja oboje demokracijo, ki bi se imela zrealiti v mirem razvoju mednarodnega kapitalizma in njegovega naslednika — mednarodnega socializma.

Drakar.

Preko Amsterdama prihaja sledeče dunajsko poročilo:

Socialistična "Arbeiter Zeitung" na Dmaju piše: "Nista še pretekla dva meseca, odkar je bila podpisana brest-litovska pogodba, ki je priznala Rusiji Estonsko in Livonsko, a že čujemo glasove iz Berlina, da se morata ti dve deželi pridružiti Nemčiji. Ali je pogodba iz Brest-Litovska še veljavna ali ni? Kar je Nemčija naredila in še dela, bo morala plačati z drugo vojno, čim se Rusija opomore. Nemčija in Rusija bosta trošili milijarde za nove vojne priprave. Kaj pa Avstrija? Ali bomo dovolili, da se preliva naša kri samo zato, ker se Nemčiji cede slin po tujem teritoriju? Nikdar! To je stvar Nemčije, ne pa naša."

Sploh je opaziti, da se po Avstriji širi opozicija proti Nemčiji. Toda v Avstriji ne šteje danes ljudstvo nič.

Iz Londona poročajo: Dopisnik "Exchange Telegrapha" brzojavlja iz Haaga, da je na Dmaju povzročil veliko senzacijo razglas, da je ondotni papežev nuncij na zahtevo avstrijske vlade uvedel disciplinarno preiskavo proti škofu v Ljubljani. Škof je obtožen, da se je postavil na čelo jugoslovanskega gibanja, ki je po svojih ciljih veleizdajsko.

V Ljubljani je škof, kakor je znano, Anton Bonaventura Jeglič. Da stoji na čelu jugoslovanskega gibanja, ne bo ravno popolnoma resnično. Zdi se pa, kolikor si je mogoče napraviti slike po vseh, da se je bil postavil na Krekovo stran, ko je nastal v klerikalni stranki razkol. Krekova frakcija se je postavila na jugoslovansko, Šušteršičeva pa na avstrijsko stališče. Tako je torej tudi Jeglič prišel med "veleizdajnike".

Londonski "Exchange Telegraph" ima poročilo iz Curha, da je avstrijski ministrski predsednik dr. Seydler demisioniral. Seydler je izjavil, da ne more več zmagovati položaja in zato odstopi. Smatra se pa, da je Seydlerjeva demisijska v zvezi z afero cesarja Karla, ki je nastala iz znanega pisma, ki ga je pisal predsedniku francoske republike.

Iz Stockholma poročajo: V finski časopisju se je pojavila živahna diskuzija zaradi vprašanja, ali naj Finska ostane republika ali se pretvori v monarhijo. Švedski Finci so za monarhijo.

Delavci, ki se ne pridruži socialistični stranki, zadržuje napredek in zmago socializma. Torej je sodegovoren za razmere, v katerih trpi prav tako, kakor kapitalist, ki nasprotuje socializmu.

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA

Ustanovljena dne 16. avgusta 1908.

PODPORNA ZVEZA

Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URAĐNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 1008 Norwood R'd., Cleveland, Ohio.
Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113, West Newport, Pa.
Glavni tajnik: BLAŽ NOVAK, 634 Main St., Johnstown, Pa.
1. Pom. tajnik: FRANK PAVLOVČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.
2. Pom. tajnik: ANDREJ VIDRIČ, 170 Main St., Franklin, Conemaugh, Pa.
Blagajnik: JOSIP ZELE, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
Pom. Blagajnik: ANTON HOČEVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, O.

NADEŽNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: JOSIP PETERNEK, Box 95, Willock, Pa.
1. nadzornik: NIKOLAJ POVŠIČ, 1 Grab St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.
2. nadzornik: IVAN GROSELJ, 885 E. 137th St., Cleveland, Ohio.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERMAN, Box 72, East Mineral, Kans.
1. porotnik: FRANC TEROPČIČ, R. F. D. 3, Box 146, Fort Smith, Ark.
2. porotnik: JOSIP GLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.

Glavni urad: 634 Main St., Johnstown, Pa.

URADNO GLASILO:

"GAS NARODA," 82 Cortlandt Street, New York City.

Čeja društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Poštne, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa se potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naložijo: Blaž Novak, Conemaugh Deposit Bank, Conemaugh, Pa. in tako naložene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika. V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kakšne pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

POSOJILO SVOBODE.

Leta 1914. sta Avstrija in Nemčija nenadoma porušili svetovni mir. Danes ni nobenega dvoma več, na kateri strani je odgovornost za svetovno vojno. Mi nismo sicer niti takrat dvomili. Frivolni ultimatum, ki ga je puhloglavi aristokrat Berehtold poslal v Belgrad in namenoma tako stiliziral, da ga nobena država na svetu ne bi bila mogla sprejeti, ne da bi sama potepala svojo neodvisnost, je bil signal za to vojno. Ko je Avstrija še prevzeto odklonila srbski predlog, da bi se sporne točke predložile mednarodnemu razsodišču v Haagu, je bilo popolnoma očitno, da hoče Avstrija vojno na vsak način.

Predzgodovina te vojne podaja nadaljnje dokaze o krivdi Avstrije. Habsburška tolbovska vlada je že od aneksije Bosne in Hercegovine dalje neprenehoma iskala-pretvezo za napad na Srbijo. Tekom balkanske vojne je morala vsa Evropa držati dunajski kabinet na vajetih, da ni že takrat zanetil svetovnega požara.

To so bila očitna fakta.

Enako jasno je pa bilo, da ni mogla Avstrija na svojo pest postopati tako nesramno provokatorično. Kljub vsem svojim baharjam zavedna svoje notranje razdejavnosti, se ne bi bila nikdar upala postaviti skoraj vsj Evropi po robu, če ne bi bila gotova nemškega sodelovanja.

Iz debate v glavnem odboru nemškega parlamenta vemo, da je bil ultimatum, namenjen Srbiji, sestavljen ali pa redigiran v Berlinu z vednostjo kaiserja Viljema. Tudi vemo, da sta si francoska in angleška vlada še zadnji trenotek prizadevali, da bi ohranili mir, a da so vse besede naletele na gluha ušesa. Vemo, da je avstrijski poslanik v Belgradu priporočal svoji vladi oboroženo akcijo proti Srbiji. Vemo, da je Nemčija imela izdelan strateški načrt za napad na Belgijo.

Tako govore dokazi.

Socialist Liebknecht je dolžil nemško militaristično stranko, da je v zaročniški zvezi z avstrijskim dvorom namenoma provocirala vojno.

Nemec Roeseleier dolži nemški imperializem, da je vedoma povzročil vojno.

Nemški poslanik knez Lichnowski objavlja dokaze, da je nemška vlada, preziraje vse mirovne napore Anglije, zakrivila vojno. Ali je treba še več dokazov? Najdemo jih lahko še cele kupe; ali kar smo navedli, menda zadostuje.

Bodimo liberalni, pa recimo, da je mogoč v prvem presenečenju, ki ga je naravno povzročila vojna kdo dvomiti o krivdi in odgovornosti. Danes ne more biti več takega dvoma. Diplomatičnih in drugih političnih dokumentov, iz katerih se jasno spoznava hudobni namen nemške in avstrijske vlade, je danes dovolj za precejšnjo biblioteko. In kakor je vojna napredovala, so se množili dokazi.

Čemu je imela Nemčija svoje špijontsko organizirano in razširjeno po vsem svetu, kakor ga nima nobena druga država na tem planetu? Čemu je vlada Hohenzollernov po Evropi in Ameriki sredi miru intrigirala in snovala pronemške zarote? Režim "filozof" gotovo ni mogel dlati tega brez determiniranega namena.

Zamislimo si za trenotek, da ostaneta nemška in avstrijska avtokracija neomajani. Kakšne bi bile neposredne posledice, nam kažejo Poljska, Rusija, Ukrajina, Rumunija in Rusiji oropane dežele. Naj Nemčija formalno anektira ali pa ne — v krajih, ki jih je enkrat ekapiral njen militarizem, se ustanovi njena oblast. In ta je reakcionarna in brutalna. Nemčija je "osvobodila" Poljsko, Litvo, Kuronsko itd.; "osvojenj" naredi pa stokajo pod njeno zveličevalno peto kako: zaslužjeni.

Ali neposredni efekti so le majhen del gorja, ki bi neizogibno sledilo avstro-nemški zmagi. Avtokracija se ne more zadovoljiti z despotično oblastjo v lastni deželi. Demokracija, naj se javlja v kateremkoli kotu sveta, ji je zoprna, ker jo po pravici smatra za nevarno svojemu sistemu. Enako je zmagovita avtokracija nevarna vsaki demokraciji. Zmagoviti kaiserjev potepta takoj vsako demokracijo, ki jo doseže — dokaz je evropski vzhod — potem pa bi tepal dalje, z namenom, da preustroji ves svet po svoji kabloni. Kajti absolutistična kraljica je varna le tedaj, kadar ni nikjer več nalezljive demokracije.

Nemško-avstrijska zmaga bi bila torej najstrašnejši udarec za vsako demokracijo.

V Avstriji bi taka zmaga utrdila dualistični sistem s hegemonijo nemške veldburžvazije in madjarske oligarhije. Vsi drugi narodi bi bili pritisnjeni na tla, kakor še nikdar ne. Nacionalni boji ne bi postali do skrajnosti furiozni in brezobzirni.

Toda — tako se včasih glase ugovori — Nemčija in Avstrija nista dovolj mogočni, da bi mogli trajno terorizirati ves svet.

Resnično ne. Nobeno nasilstvo ne more trajati do sodnega dne. Vsek despotizem je doživel čas svojega poloma. Na kraju se mora avtokracija umakniti demokraciji. Če ne bi bil to zakon socialnega razvoja, bi bil vsak napor demokracije brezupen.

Toda nobeno tiranstvo ne pada samo od sebe; nobeno despotstvo ne umira od senilnosti. Avtokracija se skuša le tedaj, če je zadržana v boju. Od Nemčije in Avstrije podjarmljeni in ogroženi narodi bi se morali pripraviti na boj na življenje in smrt s kaiserstvom. Za te priprave pa bi bile šanse neenake. Kakor je zmagovalka Nemčija

DOPISI.

Forest City, Pa.

Odkar je sodrug Kristan prevzel uradništvo lista "Proletarec," se ne spominjam, da bi bil kakšen dopis iz tukajšnje naše naselbine v listu. Sodrugom in somišljenikom po širni naši republici vem da se čudno ždi in morda nam bodo očitali malomarnost in lenobo, pa moramo tudi nekoliko priznati, da je nekaj resnice na tem, zakaj delovanje samo v svojem okrožju nima tistega pomena, kakor če tudi javnost kaj o njem izve. Da se pa tukaj precej živahno gibljemo, so nam pričala mnoga društva in druge organizacije.

Razen drugih organizacij se tudi za S. R. združenje pridno agitira, in se je že tudi precej rojakov odzvalo za protestovlje pri-spevke.

Da se pa o pomenu in delovanju S. R. Z. nekoliko več pogovorimo, smo v ta namen sklenili, da privedimo shod, na katerega smo povabilili sodruga Etbia Kristana iz Chicago za glavnega govornika. Shod se vrši dne 6. maja ob sedmih zvečer v Borough Building Hall; na ta shod so vabljeni vsi, ki ljubijo demokracijo in sovražijo avtokracijo.

Da je tudi nasprotne agitacije dosti, mi skoraj ni potrebno omenjati. Tako je neki tukajšnji vplivni človek, (katerega ime za molčim) robnel pred zbrano množico ljudi, da se delavcem ni treba vtikati v stvari, kakor so S. R. Z., ker so zato učenjaki, da bodo stvar uredili brez nas, in da je brez potrebe za to kaj žrtvovati. Dotičnemu rojaku bi samo toliko povedal, da so delavci stoletja čakali na odrešenika, pa ga še do danes ni od nikoder za ubogo delavsko ljudstvo. In ker ni odrešenika za delavstvo od nikoder, je naloga delavstva, da postane sam svoj odrešenik, in da se enkrat otrese vseh tistih kronanih in nekronanih pijavk, katere niso za drugo, kakor da izjemajo ubogo delavsko ljudstvo; in kadar se ljudstvo otrese vseh tistih, ki niso za drugo na svetu, kakor da Bogu čas kradejo, potem bo šele zavladala resnična svoboda in bratstvo vsega sveta.

Omeniti moram tudi, da se za tretje vojno posojilo svobode med tukajšnjimi Slovenci vzdiguje zavest, in v ta namen se je organiziral nekakšen klub, katerega ime je Slovenian Liberty Loan Club; namen tega kluba je, da vsi tukajšnji Slovenci podpisujejo Liberty Bonde pri tem klubu, da tako lože dobimo sliko, koliko so Slovenci kupili vojnega posojila, da pomagajo s tem demokraciji, da porazi avtokracijo, in tako pridobimo svobodo malih narodov, zakar se Amerika največ bori v sedanjih vojni.

H koncu pozdravljam vse sodruge in somišljenike, tukajšnje rojake pa še enkrat opozarjam, ne zamudite shoda, kakor že po prej omenjeno, dne 6. maja. Vabljene so tudi žene in dekleta, slišite, kaj je namen organizacije Slovenskega Republičanskega združenja.

Frank Rataic.

POZIV SODRUGOM IN NAROČNIKOM PROLETAHCA IN GLASA SVOBODE.

La Salle, Ill.

Čenjeni! V resnih časih živimo sedaj. Draginja in razne druge neprilike zadevajo delavstvo z ene ali druge strani. Delavci komaj zaslužimo za svoje vsakdanje potrebe. Zraven teh potreb mora delavec podpirati še svoje časopise, ki se bori za boljše razmere delavstva. Oglašajo se nam časopisi od vseh strani, in vsak trdi, da se bori za koristi delavstva. In zavedni delavci tudi res podpirajo svoje časopise, kolikor je v njihovi moči. Imamo časopise, ki se v resnici strinjajo med seboj v glavnih potezah. Imamo tednik "Proletarec" in dvotednik "Glas Svobode." Prvi stane dva dolarja,

od Rusije zahtevala demobilizacijo, bi naložila enak pogoj vsaki drugi deželi, katero bi premagala. Njej ne bi mogel nihče delati enakih pdepisov, ker bi bila po zmagi močnejša.

Gotovo ne bi moglo tako stanje trajati večno. O čim bi si narodi količkaj oddehli, bi morali takoj misliti na svojo rešitev. Oboroževanje bi bilo geslo vsega sveta, vse dežele bi se izpremenile v ogromna vojaška taborišča in vsi narodi bi se militarizirali; Moloh bi žrl narodno bogastvo in sadove dela, da ne bi sploh nič ostajalo za kulturo in socialen napredek. Namesto svojega ideala bi pacifisti ravno nasprotno dosegli. Vojna nevarnost bi bila etablirana v permanenti in kadar bi vojna po neizogibni logiki dejstev izbruhnala, bi bile sedanje groze le slaba senca tedanjih strahot.

drugi tri. Prvi piše v socialističnem duhu, drugi v svobodomiselnem.

Zakaj bi ju ne združili v enega, ki bi ustrezal obojim nameram? Mislim, ako je lastnik "Glasa Svobode" za dobrobit delavstva, da je pripravljen prodati list Delavski Tiskovni Družbi, katerega naj bi ga kupila ter potem izdajala list trikrat na teden, in ako bi se priglasiло dosti naročnikov, bi ga izdajali vsak dan, izvemši nedelje in praznike. Prinašal naj bi čitva toliko, kot ga prinaša sedaj oba skupaj. Čtivo naj bi sestojalo iz člankov in razprav o svetovnem položaju in položaju delavstva in njega važnosti v sedanjem položaju.

Prinašal naj bi dopise naprednih rojakov in rojakinj. Prinašal naj bi povesti in druge poučne razprave. Prinašal naj bi dnevne vesti o delavstvu in njih organizacijah. Zraven tega naj bi prinašal tedenski pregled vojnih dogodkov.

Po mojem mnenju bi časopis s takim gradivom ugalaj vsem. In kar bi bilo tudi vpoštevanja vredno, izhajal bi dosti ceneje za naročnike. Imeli bi en dober list z raznovrstnim čtivom in bi ga v slučaju potrebe lože podpirali. In dokazali bi američkim Slovencem, da nam je v resnici za skupnost in skupno delo za dobrobit delavstva.

List sam bi lože širil propagando za socializem in organizacijo delavstva. Torej napredni Slovenci in Slovenke, izrazite svoje mnenje v tem oziru. Pred očmi naj vam bodo le koristi delavcev Slovencev. Naj ne igrajo pri tem vloge nobene osebnosti ter nobene druge stvari, ki bi nas vodile v sovraštvo namesto k skupnemu delu. Mislim, ako Delavska Tiskovna Družba podvzame to akcijo, da bodo sodrugi in drugi naročniki še v obilnejši meri priskočili na pomoč.

Zraven tega bi imela Delavska Tiskovna Družba svojo tiskarno in dobila bi v tisk še razne druge tiskovine od klubov in društev, sčasoma mogoče še kak časopis.

Torej naprej za skupno delo. Imejmo pred očmi geslo, da je v skupnosti moč. Večji ko smo, več bomo dosegli in lože bomo razširjali propagando za list in organizacijo.

S socialističnim pozdravom
Justin Zajec,
tajnik kluba štev. 4.

VOJNA NAPOVED NA OCEANU.

Ko je izbruhnala evropska vojna s tem, da je Nemčija napovedala vojno Rusiji, je bil znani italijanski časnikar Luigi Barzini na poti v Santander na ladji "Alfonz XIII." Tam so po brezličnem brzojavu izvedel za usodopolni dogodek.

Barzini piše o tem takole: Vest o groznom konfliktu je preletela ob eni in isti uri morja vsega sveta.

Postaje brezličnih brzojavov so zalučale strahotno poročilo druga drugi — preko oceanov, začel je Poldhu, Glace Bay je odgovoril: ko je utisnil, je ponovil New York vest najoddaljenejšim postajam; Buenos Aires in rtič Town na drugi zemeljski polovici sta vztrpetala: Aden, Hong Kong, Yokohama so sporočili antipodom usodepolne besede: "Nemčija je napovedala Rusiji vojno."

Največ v dvajsetih minutah je obšla alarmantna vest vso zemeljsko oblo, od kontinenta do kontinenta se je razlegala in odmevala. V neizmerni samotni pomorske vožnje je zaslila vest sto in sto parnikov in groza jih je obšla. Nobeno obvestilo najhujšega viharja ni povzročilo, da bi se ladje tako podvizale.

Na atlantskem oceanu je ležala noč.

"Alfonz XIII", na katerem sem se bil vkreal, je plul mirno, prihajajoč iz Mehike in na potu v Santander. Meseč je prijazo razsvetljeval nebo, voda je bila vsenaokoli mirna in nihče ni bil

voljan, da bi šel v kabino k počitku. Polglasni zvoki kitare in tožeči, brdiki napev kabanera se je čul, vzdihljaji španskih izseljencev, ki so se zopet vračali domov in ki so klicali domovino v svojih pesmih. Na mostu smo se izprehajali in pogledovali skozi svojih majhno, razsvetljeno okno na. telegrafista na krovu — "Marconi" so mu dejali — ki je imel glavo pokrito s telefonsko čelado je poslušal zgovorno šuščenje aparata "Časopis" je pravkar prihajal, to se pravi kopic kratkih dnevni poročil, ki jih pošilja suha zemlja vsako noč potnikom na morju, da jih razvedri. Počasi je pisal pod magničnim narekanjem.

Od časa do časa, če smo videli, da je v odmorih, ko aparat molči brez dela, smo ga izpraševali. "Kaj je novega?" "Nič; angleško-ameriške slavnosti v Londonu, izkazovanje časti kanadske-mu podkralju, ker se je bil udeležil neke resilne akcije. Nena-doma vstane "Marconi", z izrazom strahu strni na zadnje besede, ki jih je bil mehanično zapisal in počasi, zlog za zlogom, razbira besede.

"Kaj je? Kaj se je zgodilo? ga vprašujemo prestrašeni od "Evropska vojna," odgovori njegovega strahu.

In to nepričakovano globoko molčanje, ta nenadni beg vseh drugih interesov za napovedjo velike vojne, to je napravilo na nas vtisk neizmerno strahote na svetu, kakor da bi bilo pretirano vse življenje narodov. Svet ni govoril več; le prisluškal je.

Ob vitanju dneva se je pokazal daleč na obzorju trup prekomorskega parnika. Drvel je izven vsake poti in obrnil se proti jugu. Bežal je. Bežal je pred Francosko in Angleško, kjer bi bil moral pristati, bežal je pred oboroženo Evropo, morda je krenil k Balaerskim otokom s svojim tovorom blaga in ljudi, da poišče tam nevtralno zavetišče. Na morju se je pričela strahota.

Brzojav je prinašal le še povelja za beg, poročila ladjam, kratka povelja, v nemškem, francoskem in angleškem jeziku: "Hitite z vso silo v najbližje nevtralne pristanišče!" Na tucate sporočil je prihajajo, kliče parnike, kakor kliče pastir po izgubljeni ovc. Ladje, ki bi bile morale odpluti, so dobile nalog, da ne smejo zapustiti pristanišč. Najživahnejše proge paroplovbe so zaurle, pomorska trgovina je prenehala, promet preko oceana je bil presekane v hipu.

V tem strahu se je zrealil splošni konflikt. Vsako uro bi lahko planila ta ali ona bojna iadja na plan. Mnogo jih je bilo že na lovu, pripravljanih na povelje: "Zajeti! Brezlični brzojav omogoča, da se prične akcija in obenem se pričakuje povelje za konec. V kratkih urah povzroča vojna, komaj napovedana, strahoten nasprotni sunk od najoddaljenejših obali in do najoddaljenejših luk. Sovražnosti ob eni evropski meji osamljujejo narode na drugi strani sveta. Zamah meča, ki je prežezal vez med dvema državama, je prežezal tisoč vezi med vseni drugimi.

Vojna dobi takoj lice svetovne vojne. Kakor sanje je ta istočasno strahu, dogodkov in uničenja, sanje povzročene od električnitete. Bliskovita pot besed čez zemeljsko površje je zapredla vse narode v mrežo skupnih interesov: Če se pretrga ena petlja, pa se razpara mreža na vseh krajih. Proti poldnevu plujeta dva križarki daleč od nas, deset ali dvanaest milj proč. "Alfonz XIII." razobesi v največji naglici velik španski prapor, ki ga je imel še

iz dni slovesnosti, in javi svoje ime. Odgovarja, preden je vprašan. Tudi on se boji. Te mirne meščanske ladje so v razpoložljivo množice, med katero se razširja vest, da so ušli levi iz menažerije.

Ušli levi, ali levi mislijo šele uiti — vespovsodi so. Veliki narodi imajo stacionarje, križarke, ki patrolirajo, eskadre, ki preiskujejo vse vode; to so čuvarji po kolonijah, policaji trgovskega prometa — in glej, en sam sunk, in policaji v kitajskem morju kakor v Karabskem napadajo trgovino sovražnikovo. Oceani so razljuteni. Tukaj ni več prostora kakor le za one ladje, ki čutijo svoja ledja, nabodena s topovi in ki imajo oklope — in pa za nevtralne ladje, ki pa jih je tako malo.

Danilo se je nekega dne na bojnem polju v severni Franciji, a na zemlji je ležala tako gosta megla, da ni bilo par pardom pred očmi ničesar videti V oni noči so Nemci nekoliko umaknili svojo črto, a Francozi so jim takoj sledili. Kakor vsled čudeža pa je stala med obema pozicijama še vedno neporušena samotna kmečka hiša. Ko se je solnce dvignilo in se megla razkadila, se je zopet pričelo streljanje s te in one strani. Pričela se je stara, stara in mučna povest o neskončnih dnevih razdejavanja in smrti. Naenkrat pa je na obeh straneh ponehalo streljanje in nastala je čudna smrt-na tišina.

V sredini med zakopi, v bližini sedaj razbite kmečke hiše, je bilo; — pa to je vendar nemogoče, prevara! — Pa vendar. Tam na zelenem travniku se je gibalo, plazeče se po rokah in kolenih, malo dete; praveati dojenček. Bilo je videti popolnoma srečno in zadovoljno in iz nenadne tišine, ki je zavladala, je bilo čuti smejanje deteta, ki je trgalo cvetke. Kajti otrok je še tako srečen, da ne pozna hudobnosti sveta.

Niti enega glasu ni bilo čuti in noben strel ni padel. Vojaki v obojestranskih zakopih pa so zadrževali sapo.

Naenkrat pa je skočil iz nemškega zakopa mlad vojak ter pohitel proti mestu, kjer je plezalo dete. Vzel ga je v naročje ter odnesel v varno zavetje. Iz francoskega zakopa ni padel noben strel, pač pa je bilo čuti na obeh straneh živahno odobravanje. — Pogled na otroka je zdramil v globočino prsi pahnjeno človečnost.

Kmalu pa so seveda zopet pričeli govoriti topovi svoj strašni jezik in zeleni travnk je bil kmalu razoran od izstrelkov ter se izpremenil v železno pušcavo. Vojna je vojna in ljudje se ne smejo dolgo vdajati čustvenemu razpoloženju.

Iz Italije prihaja vest, da se poskuša radi pomanjkanja premoga produciranje plina iz odpadkov koruze, posejave rž, luščin graha, odpadkov lana itd. List "Prometheus" meni, da ne pojde proizvodnje tega plina prav gladko, ali v vojnem času more pomagati za največjo potrebo. Svetilni plin te fabricacije je slabši od onega iz premoga, ali dober je za pogon plinskih strojev.

Iz Bremana poročajo, da je znana tvrdka Krupp kupila doslej liberalni list "Weser Zeitung". Socialistični "Vorwaerts" pravi, da bi morala ta vest biti signal za odpor vseh časnikarjev meščanskega časopisja, ki niso prišli v suženstvo kapitalističnega trusta. Socialni demokratje pravijo, da proti časopisju večja nevarnost od kapitalizma nego od cenzure in da je prišel čas za protiakrepe.

Najvišje zvezno sodišče je odločilo, da so privatni železniški vozovi s hladilnimi pripravami in lastnina Cudahy Packing kompanije podvrženi državnemu davku, kot ga je sprejela legislatura države Minnesota, ki določa, da se davek plača od kosmatih prejemkov.

Od poraza Hohenzollernov in Habsburžanov je odvisen svetovni, resnični mir. Zmaga nad kaiserstvom je sine qua non za demokracijo in njeno močnejšo.

Kaiserstvo se pa ne premaga z idejami in revolucijami. Top utihne le pred močnejšim topom. Dokler se bojuje avtokracija s kano-ni, ne ostane nobeno drugo sredstvo, kakor kanon.

Tudi Zedinjene države se bojujejo za poraz kaiserstva. In za to potrebujejo, pa naj bo lepo ali grdo — kanonov, pušk, nabojev, letal, ladij itd.

Posojilo svobode služi Zedinjenim državam za dosego zmage nad avtokratičnimi dinastijami. Podpreti posojilo svobode se pravi podreti demokracijo.

Od poraza Hohenzollernov in Habsburžanov je odvisen svetovni, resnični mir. Zmaga nad kaiserstvom je sine qua non za demokracijo in njeno močnejšo.

Kaiserstvo se pa ne premaga z idejami in revolucijami. Top utihne le pred močnejšim topom. Dokler se bojuje avtokracija s kano-ni, ne ostane nobeno drugo sredstvo, kakor kanon.

Tudi Zedinjene države se bojujejo za poraz kaiserstva. In za to potrebujejo, pa naj bo lepo ali grdo — kanonov, pušk, nabojev, letal, ladij itd.

Posojilo svobode služi Zedinjenim državam za dosego zmage nad avtokratičnimi dinastijami. Podpreti posojilo svobode se pravi podreti demokracijo.

Od poraza Hohenzollernov in Habsburžanov je odvisen svetovni, resnični mir. Zmaga nad kaiserstvom je sine qua non za demokracijo in njeno močnejšo.

Kaiserstvo se pa ne premaga z idejami in revolucijami. Top utihne le pred močnejšim topom. Dokler se bojuje avtokracija s kano-ni, ne ostane nobeno drugo sredstvo, kakor kanon.

Tudi Zedinjene države se bojujejo za poraz kaiserstva. In za to potrebujejo, pa naj bo lepo ali grdo — kanonov, pušk, nabojev, letal, ladij itd.

Posojilo svobode služi Zedinjenim državam za dosego zmage nad avtokratičnimi dinastijami. Podpreti posojilo svobode se pravi podreti demokracijo.

Od poraza Hohenzollernov in Habsburžanov je odvisen svetovni, resnični mir. Zmaga nad kaiserstvom je sine qua non za demokracijo in njeno močnejšo.

Kaiserstvo se pa ne premaga z idejami in revolucijami. Top utihne le pred močnejšim topom. Dokler se bojuje avtokracija s kano-ni, ne ostane nobeno drugo sredstvo, kakor kanon.

Tudi Zedinjene države se bojujejo za poraz kaiserstva. In za to potrebujejo, pa naj bo lepo ali grdo — kanonov, pušk, nabojev, letal, ladij itd.

Stranka.

TRI MESEČNI RAČUN J. S. Z.
od 1. januarja do 30. marca 1918.

DOHODKI:

Januar:	
Članarina	\$ 718.96
Članske knjižice	5.82
Znaki	48.35
Literatura	8.85
Obrambni fond stranke	85.97
Razno	59.40
Prenos od Decembra 1917	\$ 927.35
	1,956.08
Februar:	\$ 2,883.43

Januar:	
Članarina	\$ 524.63
Članske knjižice	2.80
Znaki	15.75
Literatura	6.45
Obrambni fond stranke	16.03
Razno	240.21
Marec:	\$ 715.37
Članarina	2.72
Članske knjižice	20.92
Znaki	5.30
Literatura	25.05
Obrambni fond stranke	10.64
Razno	\$ 780.00
Skupaj dohodkov	\$ 4,469.30

IZDATKI:

Januar:	
Stranki za članarino	\$ 364.29
Plače in vojnje	22.60
Postnina	24.25
Znaki in tiskovine	46.16
Razno	2.00
Februar:	\$ 459.30
Stranki za članarino	\$ 264.07
Plače	73.00
Postnina	26.00
Znaki in tiskovine	17.05
Razno	4.40
Marec:	\$ 384.52
Stranki za članarino	\$ 387.37
Plače	42.00
Postnina	17.90
Znaki in tiskovine	47.74
Literatura	.65
Razno	31.71
Skupaj izdatkov	\$ 1,371.19
Dohodkov	\$ 4,469.30
Izdatkov	1,371.19
Blagajna dne 30. marca	\$ 3,098.11

IMETEK:

Blagajna dne 30. marca	\$ 3,098.11
Fond zvezne tiskarne	8,097.25*
Tirjatve	608.13
	\$ 11,803.49

DOLG:

Stranki za obr. fond	\$ 106.05
Ill. drž. org. za konv. prisp.	2.75
Narodni tiskarni za tiskovine	22.50
	\$ 131.30
Skupni imetek	\$ 11,803.49
Skupni dolg	131.30
Cisti imetek dne 30. marca 1918	\$ 11,672.19

FRANK PETRICH, tajnik.

Za nadzorni odbor:

- M. Dimich, s. r.
- Frank Zajc, s. r.
- M. Sekulich, s. r.
- J. Jurenich, s. r.
- F. Ribarich, s. r.

* Od svote za fond tiskarne odpada \$932.35, ki je pristeta iz blagajne \$3,098.11, ki pa še ni oddana v fond; valed tega je čisti imetek Zveze za to svoto manjši, t. j. \$10,739.84, namesto \$11,672.19.

REZULTAT SPLOŠNEGA GLASOVANJA Z OZIROM NA IZREDNI KONGRES.

Nadzorni odbor je pregledal dne 13. aprila glasovnice o iniciativi št. 165, tičeče se sklicanja izrednega kongresa. Nadzorni odbor je našel, da je bilo oddanih 1825 glasov. Od teh je bilo oddanih 1064 za obdržavanje kongresa, in 761 proti obdržavanju. Ker je treba za izreden kongres 2/3 oddanih glasov, in 2/3 bi bilo v tem slučaju 1222 glasov za kongres, je bilo premalo oddanih glasov za kongres 458, valed česar izredni kongres odpade. Na prepoznajo dospelih glasovnicah je bilo 50 za obdržavanje in 42 proti obdržavanju kongresa. Brez tajniškega podpisa pa 56 za in 40 proti kongresu.

TAJNIŠTVO J. S. Z.

White Valley, Pa.

Približuje se prvi majnik, splošni delavski praznik, in naš socialistični klub št. 195 je na svoji redni mesečni seji dne 14. aprila sklenil, da se dne 1. maja skupno pozabavamo. Kdor ni bil na seji, naj vzame to na znanje. Nadalje naznanjamo vsem sodrugom in rojakom, da priredi naš klub dne 4. maja zvečer veliko veselico z raznovrstnim programom. Pred veselico nastopi sodrug Etbin Kristan iz Chicage, ki bo govoril o pomenu socializma in njegovih nalagah. Na veselici igra godba iz Federala. Zabava traja do polnoči. Rojaki! V našem kraju nimamo vsak dan prilike za večje shode. Sedaj dobimo govornika in upamo, da porabi vsak Slovenec prilžnost in pride na shod in veselico. Odbor poskrbi za dobro postrežbo in vsak, kdor pride, bo lahko zadovoljen. Torej na svidenje dne 4. maja!

Tajnik

West Frankfort, Ill.

Pozivljamo vseve tukajšnje članke kluba št. 188, da se polnoštevilno udeležijo prihodnje seje, ki se vrši dne 12. maja, ker imamo na dnevnem redu veliko važnih stvari in obenem bo treba volitev tajnika. Frank Pergar, tajnik.

LISTNICA UPRAVNIŠTVA.

Proletarčeva slavnostna "Majniška Revija" je izšla. S platnicami šteje dvainpetdeset strani. Le nekaj malega smo jih dali tiskati več, kot pa je bila naročenih. Kdor je želi imeti, naj nemudoma pošlje 10c. v poštinih znakmah na naslov Proletarca.

PRIPOROČILO.

Sodrug Louis Kyeder je potovalni sostopnik "Proletarca" za vse države. Pravico ima, da nas zastopa v vseh rečeh, kar se tiče naročnine in oglasov. Sodruga prosimo, da naj mu pri tem postu kolikor mogoče pomagajo. Upravništvo.

LISTU V PODPORO.

Frank Čepirio, Cleveland, O. 50c. — Socialistični št. 190 v Broughton, Pa. \$5.00. — Joe Kogaj \$1.00 in Valentin Peternel \$1. Oba v Red Oak, Okla. — Ludvik Šetina, Aurora, Minn. 50c. — Albert Hrast Duquoin, Ill. 80c. — Frank Rugel 50c; po 25c.: L. Zepovsh, M. Koyan, C. Kusel, A. Zupandič, J. Podbevšek, A. Cernič; po 10c.: J. Vallar, J. Rugelj, F. Goymave in J. Požun. Skupaj \$2.40, vsi v Radley, Kans. in poslano po R. Zerku. — Fr. Plazotta, Lovington, Ill. 25c. — Anton Livk, Kewanee, Ill. 25c. — Mike Krulz, Mulberry, Kans. 60c. — Društvo "Sokol" št. 20 SNPJ. Ely, Minn. \$3.00. — Erazem Gorske, Denver, Colo. 50c. — Fr. Razorsiek, Clairton, Pa. 50c. — John B. Mihelich, E. Helena, Mont. \$1. Socialistični klub št. 114 v Detroit, Mich. \$20.00; po \$5.00: Jože Mantony, Alojs Mantony, Jože Oven, Louis Urbančič, Josip Kotar, Ivan Vivoda \$1.50; po \$1.: Josip Ocepek, Josip Topolak, Louis Potočnik, Thomas Petrič, J. Lamut, J. Sestanovich; po 50c: Joe Zrinc, Jos. Kbs, John Holmes, Mrs. Angela Stampič 15c. J. Lužar 10c. Math Urbas \$1.00. Nabral Herman Grebenc; Lovrenc Bizjak \$2.00; po \$1.00: Josip Topolak, Her. Grebenc Jakob Grlic, Ernest Bajec; po 50c.: V. Maisel, Peter Kisovec, Jos. Talle, Thos. Peterič, A. Kern, John Gerkman, Družina Košnik, F. Romarcky; P. Barich 85c; po 30c: Nimenovan, T. Gregorec; po 25c.: J. Kotor, T. Lamovšek, C. Rent, R. Potočnik, L. Lautich, M. Klarich, J. Ručigaj, L. Orel, F. Pornich, C. Zevnik, F. Florjančič, F. Kristan, M. Murich, J. Ručigoj, S. Yurk, F. Komitar, F. Zidar, M. Garet, A. Šemov, J. Briški, J. Lomkar. Skupaj iz Chicage \$74.30 in poslajo po Jože Oven. — Valed slabih delavskih razmer so se člani soc. kluba št. 44 v Superior, Wyo. razšli in sodr. Josip Klopčič je preostanek klubove blagajne v znesku \$9.50 poslal listu v podporo. Skupaj \$101.10 Zadnji izkaz 966.60 Vsega skupaj \$1,067.70.

PSI NA SEVERU.

"Brez eskimoskih psov bi ne bilo nikdar mogoče pisati o severnem tečaju", piše glasovitec Nansen, slavnostni raziskovalec daljnega severa. Psi so na takem potovanju edini zanesljivi tovariši, kateri ne zapuste popotnika, ga spremljajo skozi vse napore in smrtne nevarnosti in ga celo prehranijo s svojim mesom in krvjo, ako zmanjka vsega.

Nansen piše, da sta mu ostala od osemindvajsetih psov samo dva, ko je zapuščal daljni sever. Ker pa jih ni bilo mogoče vzeti seboj na Kajake, s katerimi so nadaljevali pot, je moral ustreliti še ta dva, kar je storil s težkim sreem. Tudi Amudson opisuje polarske pse kot živali z obudovanja vredno vstrajnostjo in zvestobo. Polarski psi so podobni ruskim volčjim psom. Rabijo se za lov in vožnjo. Ni je živali, s katere pomočjo bi bilo mogoče prodirati v kraje večne teme in zime. Ti psi imajo izvanredne zmožnosti. Brez strahu napadejo severnega medveda. Morskega psa ali severnega medveda vohajo že na pol milje daleč in na ta način mnogokrat rešijo popotnike, ki so že dalje časa brez hrane.

Amudson je vzel s seboj na svojem zadnjem potovanju 116 psov, katere je rabil, da so vlekli na saneh vse njegove potrebščine na njegovem junškem potovanju proti severni točki. Nad vse zanimivo je njegovo opisovanje, kako je prodiral polagoma naprej pod nepopisnimi težavami in kako je izgubil svoje zveste tovariše pse enega za drugim.

Z neverjetno vstrajnostjo, tako piše, so vlekli psi mnogoletne sani, mnogokrat po 45 do 50 milj daleč v enem dnevu. Pot je kila mnogokrat tisoče čevljev visoko čez ledene gore in preko s snegom zakritih prepadov. V snegu, v groznem severnem mrazu smo počivali, v tišini, katere je tako vplivala na mene in moje spremljevalce, da smo mnogokrat mislili, da bomo do zblazneli. Ko nam je pošel živeti in ko nisimo mogli zasesti nobebe živali več, smo se preživeli z mesom naših psov. Tudi njih kri smo pili in le na ta način je bilo mogoče, da smo se vr-

nili živi, akoravno v nepopisnem stanju nazaj v domovino.

Senator Chamberlain je podal senatu, kakor je znano, zakonsko predlogo, po kateri naj bi o vseh prestopkih in zločinih proti takozvanemu špionskemu zakonu sodila vojna sodišča. Proti Chamberlainovi predlogi se je pojavilo precej opozicije, in med njenimi nasprotniki je tudi predsednik Wilson. V pismu, ki ga je poslal senatorju Overmanu, pravi predsednik, da bi se Zedinjene države, če bi bila sprejeta predloga, postavile na nico sovražnikov. Predloga je sploh v protislovju z duhom, ki je v zakonu proti špijonaži.

Mr. Chamberlain je povdarjal pred senatnim odsekom za vojaške zadeve, da je predloga potrebna, da se uniči nemška propaganda v Združenih državah.

Ta argument je slaboten. Nihče ne bo tajil, da so ukrepi proti zločinu potrebni, toda nobenega razloga ni, zakaj da ne bi mogla civilna sodišča skrbeti za vzdrževanje zakona. Demokracija nima navade, da bi nadomeščala civilno oblast z vojaško.

Sodnik Alschuler v Chicagi je razsodil, da dobe klavniški delavci povišano meздо od 14. januarja t. l. Te dni so izplačali klavniškimi delavcem tudi meздо za nadčas. Po cenitvi znaša meзда za nadčas okoli \$6,000,000.

Tvrška Swift & Co. je izplačala preostanek svojim delavcem že v soboto popoldne. Zdad so izplačale preostanek tvrdke Armour & Co., Wilson & Co., Morris & Co. in Cudahy & Co.

Preostanek mezde za posameznega delavca znaša od \$30 do \$50, nekateri posamezni delavci so dobili od \$100 do \$200.

Zdad se velemedarji pripravljajo, da ob določenem času, ki ga je izrekel sodnik Alschuler, uvedejo osemurni delavnik, ki stopi v veljavo dne 5. maja. V delavnicah, ki obratujejo po 24 ur, bodo delavci delali v treh partijah.

Senat je sprejel konferenčno predlogo proti sabotaži, ki določa 30 let ječe in \$10,000 denarne globe za vsakega, ki izvršuje sabotažo ali ovira vojno industrijo. V predlogi je črtan odstavek, ki je določal kazni za štrajkujoče delavce pri vojnih potrebščinah.

Črtanje te določbe ni bilo nekaterim senatorjem všeč. Med temi senatorji tudi senatorju Sherman iz Illinoisa. Senator Hollis iz New Hampshire je zagovarjal organizirano delavstvo.

Senator Sherman je v svojem govoru napadel Samuel Gompersa, predsednika "Ameriške delavske federacije". Rekel je, da je v rudnikih v dolini Missouri stvar zelo napeta med premogovniškimi operatorji in rudarji, da lahko vsak trenutek pride do stavke, potem je pa nadaljeval: "Hočem, da mr. Gompers uboga postave te republike in raznih držav. Več časa je porabil za kršenje postav kot za obrambo dežele, preden je izbruhnila vojna." V delavskih krogih menijo, da Gompers ne ostane dolžan odgovora in odgovori senatorju ob prvi priliki.

Spor med organiziranimi električarji in Otis Elevator kompanijo v Chicagi bo najbrž predložen najvišjemu razsodišču v Zedinjenih državah. Spor med organizirajo in kompanijo je star že več mesecev in sicer gre za to, da se natančno določi, koliko dela izvrši unija na novi postaji pensylvanske železnice. Unija je svoječasno odredila stavko a državni bor za sprave izravnal stavko. Unija izjavlja, da se kompanija ni ravnala po določbah sporazuma in delavci so suspendirali delo. Pred nekaj dnevi je kapitan E. J. Zimmerman od opremnega departamenta pisal uniji, da naj prične takoj z delom na postaji. Kapitan pravi v pismu, da ovira stavka uspešno nadaljevanje vojne. Organizirani električarji predložijo svoj spor najbrž najvišji inštanci, da prisilijo kompanijo, da se ravna po sporazumu, ki sta ga sprejeli obe stranki.

Vojaškim oblastim v Camp Grantu je bila predložena pritožba, da si klika policistov v sporazumu z nekaterimi lokalnimi nabornimi komisijami služi lep denar z lovom na vojaške dezertere. Za vsakega dezerterja dobe policisti \$50. Neki oficir se je izrazil, da utegne preiskava doznati, da so nekateri člani komisije in-

policisti delili denar med seboj. Hinton G. Clabaugh je izjavil, da je bilo nekaterim policistom dovoljeno prjeti nagrado, če so prijeli dezerterja, kadar niso bili v službi. Policista Gasperick in James Perinen pravita, da se ni nič zgodilo, kar je v protislovju s postavitimi. Oba sta dodeljena oddelku, ki lovi mladenče. Benjamin Epstein, namestnik zveznega distriktnega pravdnika, pravi, da nima noben policist pravice do nagrade, pa naj je v mestni službi, ali če je dodeljen oddelku mr. Clabaugh.

"ČAS"

je edina slovenska revija v Ameriki. "Čas" prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gospodinske nasvete, znanstvene zanimivosti, podučne in narodu potrebne razprave, mnogo mičnih slovenskih pesmic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List shaja mesečno na 32 straneh in stane samo \$2.00 na leto, za pol leta \$1.00. Naroča se pri "Čas", 2711 So. Millard Ave., Chicago, Ill., v Clevelandu in okolici pa na 6033 St. Clair ave.

Lahko odločilna stvar. Ako trpite valed želodčnih nepriljk, neprebrave, zabasnosti, napanjanja, glavobola, slabega spanja, nervoznosti in splošnih slabosti — in če ste previdni — boste vzeli v teh slučajih kako zanesljivo, zdravilo ter ne boste nikakor čakali, da bi se vaše stanje poslabšalo. Najbolj zanesljivo zdravilo je Trinerjevo ameriško eliksir grenko vino. To vino izišča želodec in črevesje, pospešuje prebavo, povračuje okus (tek) in utrjuje ves notranji sistem. Dobiva se v lekarnah. Cena \$1.10. — Za prehlad in kašelj, ki sta sedaj na dnevnem redu, vzemite Trinerjevo "Cough Sedative"; cena 25 in 50c; v lekarnah; po pošti 35 in 60c. Za revmatizem in nevralgijo je Trinerjev Liment neprekosljiv. 35 in 65c v lekarnah; po pošti 45 in 75c. — Joseph Triner Co., 1333—1343 S. Ashland Ave., Chicago, Ill. (Adv.)

Previdne gospodinjce

Imajo doma vedno eno steklenico Dr. Richterjevega PAIN-EXPELLER Zanesljivo sredstvo za vrenilo tri revmatični bolečine, prehlad, zavrtanje in t. d. Jedinu pravi s varstveno znamko sidra 5c. in 65c. v lekarnah in naravnost od F. A. D. RICHTER & CO. 74-80 Washington Street. New York, N. Y.

Izvrstno zdravilo za želodec.

Za želodčne bolečine rabite zdravilo, ki vam ne le okrepi vse telesni sistem, temveč tudi uredi vaše prebavne organe. Še posebno stari ljudje potrebujejo to zdravilo. Ako nimate slasti do jedi, če imate zapoko, če je vaš jezik nečist, ako imate slab okus v ustih ali pa če trpite valed slabše prebave, potem vzemite

Severov Žalodečni grenčec

(Severa's Stomach Bitters), ki vam bo izvrstno pomagal. Hitro se boste počutili boljše, vaša slast do jedi se vam vrne, peka vam bo prešla in prebavni in odvajalni del telesnega sistema se vam bo okreplil.

Posebno se priporoča starim in slabotnim ljudem in bolnikom kot za lahko odvajalno zdravilno sredstvo. Tudi zdravi ljudje bi morali od časa do časa imeti po malo tega zdravila. Jemlje naj se vedno pred jedjo.

Na prodaj se dabi v lekarnah. Cena je 75 centov in \$1.50. Ako pa služajno vaš lekarnar nima tega zdravila, mu rečite, naj ga naroči za vas. Ako pa on noče tega izvršiti, tedaj pa vam ga mi pošljemo za omenjeno svoto.

W. F. SEVERA CO., CEDAR RAPIDS, IOWA.

ZA IZOBRAZBO.

Razširite svoje znanje! Poučite se o socializmu! Razvedrite si duhal "Proletarec" ima v svoji književni zalogi sledeče knjige in brošure. Pošljite naročilo še danes:

- Maksim Gorki: Mati, mehka vezba \$1.00
- Upton Sinclair (poslov. Jos. Zavertnik in Iv. Kaker): Džungel. Povest iz chicških klavnic ..... .75
- Enrico Ferri: Socializem in moderna veda ..... .50
- Proletariat ..... .10
- Kdo uničuje proizvodnjanje v malem ..... .10
- Socializem ..... .10
- Socialistična knjižnica, 2 zvezka in "Naša bogatstva" ..... .10
- Kapitalistični razred ..... .10
- Prof. Wahrenund (poslov. A. Kristan): Katoliško svetovno naziranje in svobodna znanost ..... .25
- O konsumnih društvih ..... .10
- Zadružna prodajalna ali konsum ..... .05
- Katoliška cerkev in socializem ..... .10
- Spoved papeža Aleksandra ..... .10

Vse te knjige in brošure pošljemo poštne prosto.

PROLETAREC.

4008 W. 31st St. CHICAGO, ILLINOIS.

Največja slovenska zlatarska trgovina

FRANK ČERNE

6033 St. Clair Ave., : Cleveland, Ohio

Ure, verižice, prstane, broške, zaprstnice, medaljonške, itd. Popravljamo ure po niski ceni.

Podružnica Columbia Gramofonov in gramofonskih plošč slovenskih in drugih. Se prodaja na mesečna odplačila.

Pišite po cenik, kateri se Vam pošlje brezplačno.

Najboljše blago. Najnižje cene.

MODERNO UREJENA

NARODNA KAVARNA IN RESTAURACIJA

Domača kuhinja, svakovrstni kolači dobre pijače, turška kava, sladoled in smodke. Oprto po dnevu in po noči. Tel: Canal 1220.

Z. RADNOVIČ, lastnik.

1149 W. 18th. Str. Chicago, Ill.

ZA SLOV. REP. ZDRUŽENJE.

(Konec z 2. strani.)

narodu ampak proti nemški avtokraciji. Jugoslovanski monarhisti ne znajo biti tako demokratični kakor predsednik Wilson. Oni ne poznajo razlike med Koburžanovo vlado in bolgarskim narodom, ki se tudi ne bojuje po svoji volji, temveč je prav tako prisiljen kakor Slovenci in Hrvati.

Tudi narodopisna teorija je morala gospodi priti na pomoč. Tekom vojne so se nenadoma "spomnili", da so Bolgari "Tartari", ne pa Slovani. Pred vojno se pač ni tako kovorilo. Kjer so šteli Slovane, so šteli tudi Bolgare. Kadar je bila kakšna vseslovska slavnost, so bili Bolgari vabljeni nanjo in mnogo takih slavnosti se je priredilo sploh na Bolgarskem. Tekom prve balkanske vojne so bili Bolgari veliki slovanski junaki. Zavzetje Odrina je bila slovanska zmaga.

Zdaj naenkrat niso Slovani. Seveda poznamo tista poglavja iz zgodovine, ki govore o poslovanju Bolgarov. Toda s takimi povesti se dandanes ne more mnogo opraviti. Če bi pri vsakem prebivalstvu tako "kritično" postopali in priznavali le "čiste" narode, ne bi bilo kmalu po vsem civiliziranem svetu nobenega naroda več. Kajti povsod so se vršile izpremembe in povsod se je mešala pri. Prav s Slovenci bi bil tedaj neznan velik križ. Nihče izmed nas ne more prešteti, koliko kapljic slovanske krvi in koliko druge krvi ima v svojih žilah. Tista množična plemena, ki so živel na naši zemlji pred prihodom Slovencev, Obri, ki so se z njimi vred naselili, vsi raznovrstni narodi, ki so v času velike selitve hrneli preko naših krajev in tam kakor povsod zapuščali večalimanj svojih ljudi, niso kar od kuge pomrli; tudi pojedli jih niso Slovenci, ampak pomešali so se z njimi in pretopili v Slovence. Ampak danes je ta narod, kakorkoli se je razvil, slovenski, in tako so tudi Bolgari danes Slovani, ker so postali Slovani.

Bolgarski narod ni hotel vojne. Ali so že pozabljeni vsi protesti, vse demonstracije, vsi upori? Ali je pozabljeno, da so klicali turške polke na Bolgarsko, ker se niso mogli zanašati, da bodo bolgarski slušali?

Razun tega se pa tudi jugoslovansko vprašanje ne more pravično, popolnoma in zadovoljivo rešiti brez Bolgarov. Vzemimo le Macedonijo. Na eni strani stoji trditve, da je ta dežela bolgarska, na drugi, da je srbska — kakor se je pač ljudem vtpevalo v glavo. Resnica je, da ni Macedonija ne bolgarska, ne srbska, enako je pa tudi resnica, da žive tam ljudje, ki se imenujejo Srbe, in ljudje, ki se imenujejo Bolgare — ne glede na Grke, Žide, Arnavte. Komu naj bi torej dali deželo, da bi bilo pravično?

Izhod je edino v tem, da se osnuje jugoslovanska zveza, v kateri so Bolgari in Srbi enakopravni in kjer je Macedonija avtonomna. To je pa nemogoče, ako se Bolgari izključijo iz jugoslovanstva.

Zatorej bi bila ustanovitev "kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev" le nepopolna rešitev jugoslovanskega problema. Ne le da se z njo ne bi dosegel veliki cilj miru na Balkanu, ampak nasprotno bi se povzročil trajen nemir, iz katerega bi se prejalšlejš izlegla krvava vojna.

Nikakor se pa tudi ne moremo strinjati z idejo monarhije, pa naj bo Karagjorgjevičeva ali karkršnalkova.

Govornik je obširno analiziral bistvo monarhije na eni in republike na drugi strani in podal argumente, zakaj Slov. Rep. Zdr. odločno nasprotuje vsaki monarhistični obliki vlade.

Potem je utemeljeval zahtevo S. R. Z., da bodi jugoslovanska republika federativna. Nobeno dejstvo se ne more z dekretom spraviti s sveta. Tako tudi realno nič ne pomeni, če se na papirju "odloči", da so vsi Jugoslavlani "en narod". Predvsem je to vprašanje, ki se mora rešiti znanstveno, preden se more rešiti politično. Povrh pa je absolutno treba vzeti v poštev mišljenje in čustvovanje ljudstva samega. Ime gor, ime dol — neizpodbitno dejstvo je, da čutijo poseamezni jugoslovanski deli, pa jih imenuje narode ali kakorkoli, razlike in posebnosti, in hočejo, da se te posebnosti vpoštevajo. Moje mnenje je, da so Jugoslavlani na poti, da postanejo en narod; ampak ta proces ni dovršen. In dovršiti se ne more po sili, ampak le po naravnem razvoju. Povsod izziva sila odpor; ako se bo Jugoslovonom vsiljevala dogma, da so en narod, dokler se smatrajo Slovenci, Srbi, Hrvatje, Bolgari vsak zase za narod, se bo prirodno stapljanje le oviralo. Za gojitev tistih posebnosti, ki faksično obstajajo in ki so naravno opravičene, je potrebna avtonomija. Z drugimi besedami: Rešitev jugoslovanskega problema je v federaciji.

Pri vsem tem ne smemo pozabiti na dobo, v kateri živimo, na dobo, ki gre za najpopolnejšo demokracijo. Tudi za jugoslovansko republiko moramo zahtevati, da se postavi na najdemokracičnejšo podlago. Ako je sedanja vojna res vojna demokracije zoper avtokracijo, tedaj mora demokracija veljati tudi za Jugoslavoane.

Ali demokracija ne pride sama od sebe. Če jo hočemo doseči, moramo delati zanjo. Kdor sedi v teh časih za pečko ali pa se zadovoljuje s teoretičnimi izjavami, pa odklanja vsako praktično delo, bo sokriv, če se rešijo velika vprašanja proti interesom ljudstva. To hoče S. R. Z. preprečiti in zato vabi na delo vse resnične prijatelje svobode, da dosežemo prostost za svoj narod in tako pomagamo izvojevati svobodo vsega sveta.

Mnogo poslušalcev se je potem oglasilo s vsakovrstnimi vprašanji, na katera je govornik obširno odgovarjal.

Na shodu se je nabralo \$24.54. Predsednik je še enkrat pozval vse navzoče na delo, naznanil prihodnjo sejo delegatov in zaključil shod.

Jos. Oven, zapisnikar.

UTRINKI.

Z ozirom na irsko konskripcijo poročajo iz Londona:

V irskih masah je zavladalo mnenje, da se je angleška vlada tako ustrašila štirindvajseturne "stavke" proti konskripciji, ki je bila zadnji terek, da ne uveljavi zakona za splošno vojaško obveznost. Voditelji narodne stranke in sinnfeinovceev so pa drugega mnenja; oni pravijo, da bo Anglija novačila Iree po sili, ako se bodo upirali.

"The Chureh od Ireland Gazette", glasilo irskih protestantov, izreka obžalovanje, da je irska konskripcija postala verska zadeva. Katoliški nadškof Walsh je odbornik protikonskripcijskega sklada, ki je silno narasel zadnje dni. Unionistični listi svetujejo katoliški duhovščini, da naj garantira vladi toliko pristovoljcev, kolikor jih dobi konskripcija in da ne bo zakon uveljavljen; toda na te naavete se ne bo nihče oziral.

Iz Rima poročajo, da bo papež kmalu poslal noto zaradi stališča irskega kardinala v zadevi konskripcije. V tukajšnjih katoliških krogih pravijo, da je papež dovolil irskim škofom popolno svobodo v političnih rečeh.

Iz Amsterdama poročajo: Znano je, da je Wekerlova vlada že pred daljšim časom demisionirala.

Kakor poročajo sedaj listi iz Budimpešte, je pa Ogrska še vedno brez ministrstva. Joseph Szernyi, bivši trgovski minister, kateremu je bila poverjena naloga, da sestavi nov kabinet, je opustil svoje prizadevanje. Karolyjeva neodvisna stranka in socialisti zahtevajo, da mora biti državni zbor razpuščen v jeseni, ako nižja zbornica od tega časa ne sprejme originalne volilne reforme, kakor je bila predložena.

Wekerle je demisioniral največ zaradi tega, ker kaže ni mogel dobiti kraljevega dovoljenja za razpust zbornice, v kateri ima večino stranka grofa Tisze, ki se z vsemi štirimi upira vsaki demokratični volilni reformi.

Iz Haaga poročajo: Berlinski "Tageblatt" prinaša poročilo, da se je na Dunaju organizirala stranka proti cesarju Karlu. Stranka sestoji iz "visokih oseb," ki imajo ugled na cesarskem dvoru; med njimi so tudi razni nadvojvode in drugi plemenitaši, ki so bili osebni prijatelji umrlega Franca Jožefa.

"Stranka" stoji na stališču, da se je cesar Karl silno blamiral pred svetom s svojim pismom, katero je pisal knezu Sixtu Burbonskemu, bratu svoje žene, ki je članik v belgijski armadi; pismo je bilo poslano — kakor je že znano — s posredovanjem kneza Sixta francoski vladi, ki ga je pred kratkim obelodanila. Sprva so na Dunaju tajili resničnost tega pisma in delali razne izgovore, toda zdaj so tudi ožji cesarjevi krogi prepričani, da ne pomagajo več nobeni izgovori; kar je Karl pisal, to je zdaj pribito.

Proticesarjeva stranka toži, da je Karl izdal Avstrijo in Nemčijo in zahteva, da se čimprej odpove prestolu v prid koga izmed svojih sorodnikov, ali pa da javno prekliče, kar je pisal, in izjavi, da "njegove dolžnosti kot vladarja Avstrije in zaveznika Nemčije ne bodo pod inozemskim vplivom." Karlovi nasprotniki v novi stranki so tudi napovedali boj cesarici Ziti in njeni materi, kateri dolže, da imata Karla pod svojo komando in da sta mu oni diktirali dotično slavno pismo. Ko je baron Burian prevzel posle zunanega ministrstva, je najprvo zahteval, da se odstrani Zitina mati z avstrijskega cesarskega dvora. Njegova zahteva je obveljala in cesarska starka je morala odpotovati v neki kloster v Švici, v katerem mora ostati do konca vojne. Ta čin je naravno razburil cesarico Zito in povečal njeno sovraštvo napram dunajskim militaristom, medtem ko stoji Karl med dvema ognjema in ne ve, kam bi se obrnil.

Zadnji teden so imeli gotovi nadvojvode — člani cesarske rodovine — konferenco na Dunaju in kolikor je znano, so zahtevali, da pokliče gosposka zbornica cesarja na odgovor in da zahteva od njega dvoje: Ali naj odstopi ali pa prekliče, kar je pisal Franciji. Knez Windischgrätz, predsednik gosposke ali višje zbornice avstrijskega parlamenta, je pa rajši odstopil predsedništvo, kakor da bi bil dovolil tak nastop zbornice proti vladarju Avstrije.

Razume se, da nima demokracija nič opraviti s takimi dvorskimi intrigami. Da ni Karl nič vreden, je eno; da pa nadvojvodska stranka tudi nič ni vredna, je drugo. Koristno bi bilo le to, če bi bilo ljudstvo rešeno obeh.

Iz Washingtona, D. C., poročajo: Po poročilih, ki jih je dobil državni department, so centralne sile odvrgele "neosvojevalno" masko in in delajo odprto, da spremene Ukrajino v avstro-ogrsko provinco. Poročila so prišla iz zaupnih a zanesljivih virov. Centralne sile se polastujejo vseh uradov ukrajinske rade. Šli so tako daleč, da nastavljajo nemškemu kaiserju in avstrijskemu Karlu vdane kreature. Da svet ne izve za nasilne nemških in avstrijskih mogoteev, so odrezali Ukrajino od drugega sveta. Ukrajincev je nemogoče dobiti zvezo z drugimi deli Rusije, ako se ne poslužijo tajnih sredstev. Nemški in avstrijski mogotei so izdali ukaz, da arretirajo vsakega zavezniskega uradnika, ki se nahaja v Ukrajini, dasiravno so najprvo priznali, da smejo zapustiti Ukrajino, ne da bi bili nadlegovani. V cirkulacijo so spravili tudi nemški in avstrijski denar. Glasovi se slišijo, da bo ukrajinska rada razpuščena in da jo nadomestijo s parlamentom po nemškem vzorec, ki bo dobival ukaze z Dunaja in Berlina. — Tako se maščuje izdajstvo na ukrajinski buržvaziji, ki je poklicala na pomoč nemške in avstrijske mogotee, da ji pomagajo ugnati rdečo gardo,

Pravi socialist ne sme biti rezervist, ampak mora biti vedno aktivni vojak svoje stranke. Kdor nosi svoje prepričanje le sam v sebi, ne koristi nič ne sebi, ne svoji stvari. Prepričevati mora tiste, ki še niso prepričani.

Pravi socialist hoče poznati težave, zapreke, uspehe in napredek delavskega boja.

Na tej poti ga spremlja Proletarec.

Severova zdravila vzdržujejo zdravje v družinah.

KAKOR TONIKA, ALI KREPCILO.

Kakor zdravniki zatrjujejo, bi morala vsebovati vsaka tonika take stvari, ki bi ves naš telesni sestav utrjevale in bi bolniku v obče pomagale. Vsaled tega priporočamo vsem bolnim in slabotnim osebam, da naj rabijo

Severa's Balsam of Life

(Severov Življenski balsam). Ta balsam je osebno priporočljiv pri zdravljenju navadne in pogoste zapeki (zabasanosti) neprebave in bolestin na jetrih. Poskusite to toniko kadar imate spremenljivo mrzlico: posebno naj bi jemate to toniko stare in slabotne osebe. Natančna navodila so označena na vsakem zavitku. Cena 86c. Dobi se v vseh lekarnah.

W. F. SEVERA CO. CEDAR RAPIDS, IOWA

Central Hotel Conemaugh, Pa. Fred. Mosebarger, LASTNIK.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D. Zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.

Zdravniška preiskava brezplačna — plačati je le zdravila. 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 popl.; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicagoa živeli bolniki naj pišejo slovensko.

ZANIMIV ČLANEK O NADZOROVANJU BANKE ZVANE "CLEARING HOUSE"

Kaj to pomeni za ljudstvo, če je banka pod nadzorstvom "Clearing House". Vse banke, ki imajo zvezo s Chicago Clearing House, so podvržene strogemu nadzorovanju od uradnikov tega zavoda. Pregledovanje računov in imetja se mora vršiti najmanj enkrat na leto. Izvedenci natančno preiščejo stanje vsake banke. Vse gotovino preštejejo, pregledajo vse note, varščine, vknjižbe in druge vrednostne listine, se prepričajo o fondih, ki so naloženi v drugih bankah in pregledajo knjige in račune. Če najdejo izvedenci kakšne slabe ali dvomljive vrednostne listine, se te ne štejejo več kot imovina banke. Ako se je skrčila vrednost bančnega premoženja, mora banka kazati pravilno vrednost svojih knjigah. Če banka drzno špekulira in se ji pride na sled, mora to takoj opustiti. Vse, kar je slabo, riskirano, se mora takoj odstraniti in nadomestiti z boljimi. Če vsega tega banka hitro ne popravi in stori, izgubi vse nadaljnje ugodnosti in pravice, ki jih vživajo banke, katere so združene v Clearing House.

Kedar se odzamejo kaki banki te ugodnosti ali če ni sprejeta v Clearing House ima slednja za to dober vzrok. Na drugi strani pa je o banki, ki je članica te zveze, že to dovolj jasen dokaz, da ima dobro imovino, da je njen kredit dober in da vodi svoj denarni promet po predpisih, varno in sigurno.

Načrt za nadzorovanje bank potem Clearing House je bil izdelan v Chicagu pred desetimi leti, od katerega časa naprej ni bankrotirala niti ena banka, ki je bila v zvezi s tem Clearing Housom. Ako je šlo na ali drugi banki slabo valed panike ali vojske, so ji takoj priskočile na pomoč druge Clearing House banke in ji pomagale, dokler se niso povrnilo zopet normalne razmere. Ta Clearing House nadzorovalni načrt se je pokazal tako uspešen, da po vsod, kjer koli se nahaja kak Clearing House, sprejeli ta načrt.

American State Bank je v zvezi s tem Clearing Housom, je pod njegovim nadzorstvom in ima vse privilegije te banke, kateri poda vsako leto pet polnih računov.

American State Bank pa je tudi pod državnim nadzorstvom in odda vsako leto pet detajliranih računov o stanju Banking Departmenta države Illinois.

Napravite NAŠO banko za VAŠO banko in Vaš denar bo varen in ga lahko dvignete, kedar ga želite.

Vprašajte za seznam naših First Gold hipotek. Kakor tudi seznam \$100.00 in \$500.00 zlatih hipoteknih bondov.

J. J. Stepien predsednik. AMERIŠKE DRŽAVNE BANKE Blue Island Ave., vogal Loomis in 18. cesto.

PAZITE IN HRANITE Narodni izrek pravi: "Pazite na vaš beli denar za črne dneve." To pomenja toliko kakor prvo pazite in hranite dokler ste še zdravi in mladi, da boste imeli nekaj za stara in onemogla leta. Vsak človek mora paziti in hraniti, ke le to je edina pot, ki vas vodi v neodvisnost. Prvi dolar, ki ga date nastran, se lahko ceni kot itemeljni kamen polopja za katerim vsaki stremi. Dobro je vedno imeti na pametu narodni izrek ki pravi: "Zrno do zrna poguča: kamen na kamen palača". Najtežje je pečetek ali brez pečetka ni nikdar ničesar. Zatorej pričneite vlagati vaš denar še danes, ampak pazite, da ga nalagate v gotovino in varno banko. Z vlogo enega dolarja dobite vako bančno knjižico. Mi sprejemamo denar na hranilno vlogo in plačamo po 3% obresti od njega. Pošljamo denar v Italijo, Rusijo in Francosko. Prodajemo prve posojilne mortgage (markeče) in dajemo v našem varne hranilne predale. Sprejemo upise za parobrodno potovanje v staro domovino po vojni. KASPAR STATE BANK 1900 Blue Island Avenue, Chicago, Ill. Kapital, vloge in prebitke znaša nad \$6,000,000.

CARL STROVER Attorney at Law. Zastopa na vseh sodiščih. Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah. St. sobe 1009. 133 W. Washington Street. CHICAGO, ILLINOIS. Telefon: Main 3989. MODERNA KNJIGOVZNICA. Okusno, hitro in trpežno dela za privatnike in društva. Sprejemamo naročila tudi izven mesta. Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postrežba. BRATJE HOLAN, 1638 Blue Island Ave., Chicago, Ill. (Adv.)

Ali veste za letovišče Martin Potokarja? Seveda. To je "VIL-LAGE INN" s prostornim vrtom za izlete. Vodnjak z studenčno vodo na Martinovi farmi je poznani po vsej okolici. Ogden Ave., blizu cestne železniške postaje, Lyons, Ill. Telefonska številka 224 M. LOUIS RABSEL SHAJALIŠČE SLOVENCEV. NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, WIS. Telefon 1199. SLOVENC! pristopajte k SLOVENSKI NARODNI PODPORN JEDNOTI. Naročite si devnik "Prosveta". List stane za celo leto \$3.00, pol leta pa \$1.50. Vstanavljajte nova društva. Deset članov(ie) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je: 2657 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

Naivečia slovanska tiskarna v Ameriki je Narodna Tiskarna 2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill. Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. "PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni.

KADAR potrebujete društvene potreščine kot zastave, kape, regalije, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka F. KERŽE CO., 2711 South Millard Avenue. CHICAGO, ILL. Cenike prejnete zastoni. Vse delo garantirano.

Edini slovenski pogrebnik MARTIN BARETINČIČ 324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

Zaupno zdravilo dela čudeže Skoro že 30 let se Trinerjeva zdravila uspešno rabijo z največjim zaupanjem. A to tudi radi pravega vzroka, ker zaupnost izdelovaltelja zasluži popolno zaupanje in čišlanje od strani številnih odjemalcev. Malo povišanje cen je sedanja potreba, da se ohrani zanesljiva vsebina izdelkov. Branilo smo se dolgo zoper draginjo na vseh številnih potrebščinah naših, a novi vojni davek nam je spodbil še zadnji steber in morali smo cene nekoliko povišati. Vank prijatelj Trinerjevih lekov priznava brez ugovora, da v sedanjosti, ko moramo veliko več plačati za potrebščine, in tudi lekarja stane stvar več, ni bilo mogoče draginji v okom priti. Zato pa bo vrednost Trinerjevih lekov povrnila odjemalcem vse kar več plačajo za nje. TRINERJEVO AMERIŠKO ZDRAVILNO GRENKO VINO torej ima tako zaupanje in vseh med svetom, ker učini, da bol zgubi svoje stališče. Izmed vseh bolezni jih je devetdeset odstotkov povzročeni in spočetih v blodcu. Trinerjevo Zdravilno Grenko VINO očisti želodce in odstrani iz notranjščine drobovja vse nabrane nepotrebne in strupene snovi, ki so nekakšen brlog zlotvornih tvarin zavirajočih pravilno delovanje drobovja. Trinerjevi leki so prosti vsakovrstne nepotrebne mešanice in vsebujejo le potrebne zdravilne grenke koreninice ter krasno žareče rudeče vino. V zadevi zabasanosti, neprebavnosti, glavobola, pol-glavobola, nervoznosti, navadne slabobe, kakor tudi v želodčnih neprilikah, ki rade nadlegujejo ženske ob premembli litja ali rudarje in druge delavce, ko delaje in vdihavajo plin, če rabite ta lek, boste našli v njem neprecenljivo vrednost. Dobite je v vseh lekarnah. TRINERJEV LINIMENT prodrere vselej v koren bolečine, zato pa je zlasti v slučaju protina, ali revmatizma, nevralgije, lumbago, otrpelosti gležnjev in drugih, najhitrejša in gotova pomoč. Jako je dobro tudi v zadevah odrgnih in oteklin itd., tudi za drgnenje živcev in za mazanje po kopanju nog. Dobite je v vseh lekarnah. TRINERJEV ANTIPUTRIN je izvrstno in prav prijetno zdravilo za navadno rabo znotraj. Posebno za izpiranje grla in ust; istotako za čiščenje ran, izpuščajev in drugih kožnih otvorov. Dobi se v vseh lekarnah. Najnovejšje nagrade so dobila Trinerjeva zdravila na mednarodnih razstavah: Gold Medal—San Francisco 1915, Grand Prix—Panama 1916. JOSEPH TRINER MANUFACTURING CHEMIST 1333-1343 South Ashland Ave. Chicago, Ill.